

İLAHİYAT FAKÜLTELERİNDE YÜRÜTÜLEN KUR'AN OKUMA VE TECVİD DERSLERİ İÇİN BİR PROGRAM ÖNERİSİ

Abdullah BENLİ
Yrd. Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
abenli@erciyes.edu.tr

Öz

Bu makalede ilahiyat fakültelerinde yürütülen Kur'an Okuma ve Tecvid dersleri için bir program önerisi sunulmaktadır. YÖK tarafından 2010-2011 öğretim yılından itibaren ilahiyat fakültelerinde her yarıyılıda 2'şer kredi olarak okutulması zorunlu hale getirilen "Kur'an Okuma ve Tecvid" derslerinin daha verimli olarak yürütülmesine katkıda bulunmak gayesiyle böyle bir çalışma yapılmasına ihtiyaç duyulmuştur. Bu çalışmayla, bir taslak niteliğinde hazırlanan programın, bu dersleri yürüten öğretim elemanlarının görüş ve istifadelerine sunulurken, onların görüşleri doğrultusunda geliştirilmesi ve uygulanabilir hale getirilmesi amaçlanmıştır. Önerilen öğretim programında, programın genel amaçları ve gerekçesi belirlenmiş, bu programa tabi olup gereklerini yerine getiren bir öğrencinin hangi yeterliliklere sahip olacağı maddeler halinde sıralanmıştır. Ayrıca programda yer alan derslerin isimleri, yürütüldüğü sınıf, dönem ve kredileri belirtilmiştir. Her bir dersin ayrıntılı olarak üniteleri, konuları, öğretme-öğrenme sürecindeki yöntemler açıklanmıştır. Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okuma, belirlenen süre ve ayetleri ezberden okuma, ezberden okunan kısımların meali ve tecvid olmak üzere 4 ana kategoride yürütülecek derslerin işleniş usulleri anlatılmıştır. Programda dersten başarılı olma kriterlerine, sınavların yapılış şekline ve ölçme değerlendirme kriterlerine de yer verilmiştir. Programın yürütülmesi sürecinde öğretim yöntem ve teknikleriyle alakalı ihtiyaç duyulan form ve dokümanlar ek olarak sunulmuştur. Sonuç bölümünde, programın başarısının, onu uygulayacak öğretim elemanının gayretine ve başarısına bağlı olduğu vurgusu yapılmıştır. Ayrıca Kur'an derslerini yürütecek kimselere, resmî mesâî saatlerinin dışında Kur'an eğitime gönüllü olarak vakit ayırmaları, işlerini ibadet neşesi içerisinde severek yapmaları, yürüttükleri dersin Allah'ın kelamı olduğunun bilinci içerisinde hareket etmeleri tavsiyesinde bulunulmuştur.

Anahtar kelimeler: İlahiyat Fakültesi, öğretim programı, Kur'an-ı Kerim öğretimi.

A RECOMMENDED SAMPLE SYLLABUS FOR THE QUR'AN READING/RECITATION AND TAJWID COURSES AT THEOLOGY FACULTIES

Abstract

In this article a sample syllabus for the Qur'an reading/recitation and Tajwid courses at Theology Faculties is presented. Since 2010-2011 teaching year these courses have been

made compulsory at Theology Faculties, two credits per semester, by YÖK (The Higher Education Council). Therefore we undertook this study with an aim that it may contribute towards conducting these courses in a more productive manner. Through this study we aimed at bringing this syllabus, which is prepared as a sample and a suggestion, to the attention of our colleagues for their perusal and use leading us to have an improved version of it which may be applicable. In the suggested syllabus general aims are outlined and expected qualifications of a student who is satisfactorily instructed according to it are listed. Furthermore detailed units of each course, its topics, methods in teaching-learning process are given and the form of the examinations and criteria for their evaluation are determined. In our proposed syllabus unit details of each course is presented and furthermore the topics and teaching and learning methods are explained. The courses will be conducted in four main categories being Reading the Qur'an from the text, Memorizing certain chapters and verses of the Qur'an, Learning the meaning of the memorized parts and Tajwid. We have also explained the method of conducting these courses. In our study we also pointed out the criteria of being successful in the courses. Due information about form of the examinations, criteria to measure success and to evaluate students' level are also presented. Necessary forms and documents advised for the execution of the syllabus are attached. In the conclusion it is emphasised that the success of the syllabus depends on the efforts and success of the teaching staff who conduct the courses. Those who conduct the Qur'an classes are advised that they should voluntarily keep teaching outside official teaching hours and carry out their duties in a joy of worship and they should always keep in mind that the topic they teach is the very Word of Allah.

Keywords: Faculty of Theology, teaching syllabus, the teaching of the Qur'an.

Giriş

Bu çalışmada Türkiye'deki ilahiyat fakültelerinde yürütülen Kur'an Okuma ve Tecvid dersleri için bir eğitim programı önerisi yer almaktadır. YÖK genel kurulunun 03. 09. 2010 tarih ve 032380 sayılı kararı¹ gereği 2010-2011 yılından itibaren 8 dönem okutulmakta olan Kur'an derslerinin içeriğinin belirlenmesi ve bu dersin etkin bir şekilde verilmesi zarureti hâsıl olmuştur. Bu yüzden mezun öğrencilerden toplumun beklentilerini de karşılayacak şekilde yapılacak sistemli bir Kur'an eğitim programına ihtiyaç duyulmaktadır.

Bilindiği üzere Kur'an eğitiminin, *talebe, hoca, program ve mekândan* oluşan 4 ana unsuru vardır. Bunlardan birisinin eksikliği ya da yetersizliği başarıyı olumsuz olarak doğrudan etkiler. Bu nedenle söz konusu unsurların her biri üzerinde detaylı çalışmalar ve değerlendirmeler yaparak eğitim kalitesinin yükseltilmesi, her bir eğitimcinin hedefi olmalıdır.

İşte biz bu hususları göz önünde bulundurarak, bu çalışmamızda ilahiyat fakültelerinde 8 dönem, haftada 2'şer kredilik okutulmakta olan

¹ "b-Kur'an Okuma ve Tecvid dersinin 1. Yarıyıldaki kredisinin (4 kredi) 2 kredi olarak değiştirilmesi ve söz konusu dersin beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci yarıyıllarda da (öğretim boyunca her yarıyıldaki) 2'şer kredi olarak okutulması uygun görülmüştür."

Kur'an Okuma ve Tecvid derslerinin daha verimli bir şekilde yürütülmesine katkıda bulunmak, fakülteleri farklı olsa bile, Kur'an okuma bilgi-becerileri açısından ortak bir yeterlik düzeyine sahip öğrenciler yetiştirmek gayesiyle hazırlamaya çalıştığımız eğitim programını ilahiyat camiasına öneri olarak arz etmek istiyoruz. Bu çalışmanın daha iyilerinin ortaya çıkmasına vesile olacağını umuyoruz.

A- PROGRAMIN GENEL AMAÇLARI ve GEREKÇESİ

1- Programın ilk amacı, potansiyel Kur'an hocası olan öğrencilere hatasız yüzüne Kur'an okumayı öğretmektir. Başka bir ifadeyle, bu programı başarıyla bitiren öğrencilerden kurallarına uygun şekilde, Kur'an-ı Kerimi doğru ve güzel okuma bilgi ve becerisine sahip olmaları beklenmektedir. Nitekim ilahiyat fakültesi öğrencilerinin büyük çoğunluğu mezun olduktan hemen sonra, Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesindeki Kur'an Kurslarına öğretici, İmam- Hatip Liselerine meslek dersleri öğretmeni, ortaokul veya liselere Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmeni olarak atanmakta ve bu okullarda Kur'an derslerini de yürütmektedirler.

2- Programın bir diğer amacı, öğrencilerin Kur'an-ı Kerim'in belli bir bölümünü ezbere okuyabilmelerini sağlamaktır. Dolayısıyla bu programı başarıyla tamamlayan öğrenciler Kur'an'dan belli bir bölümü ezbere okuyabileceklerdir. Aslında mesleğinde çok başarılı olmak isteyen bir ilahiyatçıdan ideal manada beklenen şey, onun hâfız olmasıdır. Ancak ilahiyat fakültelerinde okutulan diğer derslerle beraber bir öğrencinin kısa sürede bu ideale kavuşması, öğrencinin özel gayretine ve fedakârlığına bağlıdır. Bu yüzden her bir öğrencinin lisans eğitimi içerisinde, derslerine ara vermeden ve özel çaba göstermeden hafız olması kolay değildir. Hafız olamaları bile öğrencilerimiz, fakülte'deki eğitimleri süresinde ezberledikleri ayet ve sureleri korudukları sürece, imamlık yaparken zamm-ı sûre okuma konusunda büyük bir rahatlık elde edeceklerdir. Ayrıca her gün aynı yerleri değil, değişik yerleri okuyor olmaları hasebiyle bu durum cemaatin dikkatini çekecek ve cemaat nezdinde olumlu imaja sahip olacaklardır.

3- Bu programın bir diğer amacı, öğrencilerin ezbere okuduğu yerlerin mealini de bilmelerini sağlamaktır. Dolayısıyla, bu programı tamamlayan öğrencilerden, ezbere okuduğu yerlerin mealini de bilmeleri beklenmektedir. İlâhiyat Fakültelerinden mezun olan öğrenciler tayin edildikleri yerlere hangi görevle giderlerse gitsinler, değişik alanlarda ve mekânlarda her vesileyle Kur'an'la yüz yüze bir hayat sürmektedirler. Halk tarafından kendilerinden sadece Kur'an-ı yüzüne veya bir kısmını ezbere okumaları yeterli görülmemekte, yerine göre bunların anlamlarını da bilmeleri beklenmektedir. Dolayısıyla program büyük ölçü de halkın bu istek ve ihtiyaçlarına yönelik de bir içerik taşımaktadır. Böylece öğrenciler en azından ezbere okudukları bölümleri, mealleriyle birlikte

öğrendiklerinde vaaz, hutbe, konferans ve sohbetler için belli bir birikim de elde etmiş olacaklardır.

4- Bu programla öğrencilerin, dolaylı da olsa, Kur'an öğretimi yöntemine dair belli bir bilgi ve beceri kazanmaları da amaçlanmıştır.

B- PROGRAMIN ÖZEL HEDEFLERİ

Öğretim programında yer alan derslerdeki öğrenmeleri gerçekleştiren bir öğrenci;

- 1- Kur'an-ı Kerim'i, harflerinin mahreçlerine ve tecvid kurallarına göre takılmadan, kekelemeden serî olarak yüzünden okur.
- 2- Belirlenen sûre ve âyetleri ezberden okur.
- 3- Kur'an'ı doğru okumayı sağlayan tecvid kurallarını açıklar ve uygular.
- 4- Ezberlenen bölümlerin anlamlarını söyler.
- 5- Kur'an'ı, Hafs'ın rivayet ettiği Âsım Kıraati ile okur.
- 6- Kur'an öğretiminin tarihi ve okuma usulleri hakkında bilgi sahibi olur.
- 7- Kur'an'ı Tahkîk, Tedvîr ve Hadr usulleri ile okur.
- 8- Kur'an âyetlerini, manaya uygun olarak, gereken yerlerde sesini yükselterek veya alçaltarak okur, (yani temsîlî² okuma yapabilir.)
- 9- Hafızlıkla ilgili teorik bilgiler verir.
- 10- Kur'an öğretim yöntemi ve tekniklerini bilir, ders öğretiminde bulunabilir.
- 11- Ezan, kâmet lafızlarını, imamet tekbirlerini ve diğer cami içi tesbîhatları usûlüne uygun icra eder.
- 12- Hatim okuma ve hatimle namaz kıldırma konularında teorik bilgiler verir.
- 13- Önemli gün ve gecelere uygun âyetleri, düzenlenen merasimlerde edâ-sadâ katarak makamla aşır şeklinde okur.

C- PROGRAMDA YER ALAN DERSLER, YÜRÜTÜLDÜĞÜ SINIF, DÖNEM VE KREDİLERİ

Türkiye'deki ilahiyat fakültelerinde, Kur'an Okuma Ve Tecvid dersi aşağıdaki tabloda da görüleceği üzere her dönem haftada 2 kredilik bir ders olarak okutulmaktadır.

DERSİN ADI	SINIFI	DÖNEMİ	TEORİK	UYGULA- MA	KRE- DİSİ
KUR'AN OKUMA VE TECVİD-I	1	GÜZ	1	2	2
KUR'AN OKUMA VE TECVİD-II	1	BAHAR	1	2	2

² Kur'an tilâvetinde *temsille* alakalı geniş bilgi için bkz. Karaçam, İsmail, Kur'ân-ı Kerim'in Faziletleri ve Okunma Kâideleri, Marmara Üniv. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayını, No: 7, İstanbul 1984, s. 519-555.

KUR'AN OKUMA VE TECVİD-III	2	GÜZ	1	2	2
KUR'AN OKUMA VE TECVİD-IV	2	BAHAR	1	2	2
KUR'AN OKUMA VE TECVİD-V	3	GÜZ	1	2	2
KUR'AN OKUMA VE TECVİD-VI	3	BAHAR	1	2	2
KUR'AN OKUMA VE TECVİD-VII	4	GÜZ	1	2	2
KUR'AN OKUMA VE TECVİD-VIII	4	BAHAR	1	2	2

D- DERSLERİN İÇERİĞİ: ÜNİTELERİ VE KONULARI³

İlahiyat fakültelerinde lisans seviyesinde 8 dönemde okutulmakta olan ve **Yüzünden Okuma, Ezber, Ezber Bölümlerinin Meali ve Tecvid** olmak üzere dört ana üniteye icra edilecek olan Kur'an Okuma ve Tecvid derslerinin konuları şu şekildedir:

DERSİN ADI	YÜZÜNDEN OKUMA:	EZBER:	MEAL:	TECVİD:
Kur'an Okuma ve Tecvid-I	1. Ezberden Okunacak Bölümler 2. 1-3. Cüzler	1. Namaz Duaları 2. Fatıha Sûresi 3. Fîl-Nâs Arası Sûreler	Ezberden Okunacak Bölümlerin Meâli	1. Tecvid'in Tarifi, Konusu, Gayesi ve Hükümü 2. Harflerin İsimleri, Mahreçleri ve Sıfatları 3. Med ve Çeşitleri 4. Tenvîn ve Nûn-i Sâkin ile ilgili Kurallar: (İhfâ, İzhâr, İklâb, İdğâm Maa'l- Ğunne, İdğâm Bilâ Ğunne, Kelime İzharı) 5. İdğamlar: (Misleyn, Mütecâniseyn, Mütekâribeyn, Mîm-i Sâkin'in Halleri) 6. Lâm-ı Ta'rîfle İlgili Kurallar: (İdğâm-i Şemsiyye, İzhâr-i Kameriyye) 7. Lafzatullah 8. Kalkale 9. Zamir 10. Hüküm'r-Râ
Kur'an Okuma ve	1. Ezber Bölümleri	1. Bakara Sûresi, 255. Ayet 2. Bakara Sûresi, 285- 286. Ayetler 3. Haşr Sûresi,	Ezberden Okunacak Bölümlerin Meâli	1. Tecvid Tahlili (Ezber Bölümlerindeki Tecvid Kurallarının Tespiti)

³ Çalışmamızda derslerin dönemlik genel ünite konularını buraya aldık. Her bir ders için hazırladığımız ayrıntılı haftalık ünite konularının yer aldığı programlardan ise sadece ekler bölümünde bir tanesine yer verebildik.

Tecvid-II	2. 4-6. Cüzler	20-24. Âyetler 4. Duha- Hümeze Arası Sûreler		2. Lahn ve Hükümleri
Kur'an Okuma ve Tecvid-III	1.Ezber Bölümleri 2. 7-10. Cüzler	1. İsrâ Sûresi, 23 - 40. Âyetler 2. Mü'minûn Sûresi, 1-17. Âyetler 3. Nur Sûresi, 30-34. Âyetler 4. Yasin Sûresi (Tamamı)	Ezberden Okunacak Bölümlerin Meâli	1. Tecvid Tahlilleri: (Ezber Bölümlerindeki Tecvid Kurallarının Tespiti) 2. Sekte, İmâle, Teshîl ve İhtilas Kavramlarının Açıklanması ve Uygulaması 3. Tahkik, Tedvir ve Hadr Usulleri ile Okuma
Kur'an Okuma ve Tecvid-IV	1.Ezber Bölümleri 2.11- 14. Cüzler	1. Bakara Sûresi, 274- 281. Âyetler 2. Âl-i İmran Sûresi, 95-110. Âyetler 3. Fetih Sûresi (Tamamı) 4. Mülk Sûresi (Tamamı) 5. Nebe Sûresi (Tamamı)	Ezberden Okunacak Bölümlerin Meâli	1. Tecvid Tahlîli: (Ezber Bölümlerindeki Tecvid Kurallarının Tespiti) 2. Vakf, Vasıl ve İbtida Kuralları
DERSİN ADI	YÜZÜNDEN OKUMA:	EZBER:	MEAL:	TECVİD:
Kur'an Okuma ve Tecvid-V	1. Ezber Bölümleri 2. 15-18. Cüzler	1. Bakara Sûresi, 183-186. Âyetler 2. Bakara Sûresi, 197-207. Âyetler 3. Âl-i İmrân Sûresi,130-143. Âyetler 4. A'râf Sûresi, 156-158. Âyetler 5. Hacc Sûresi, 34-38. Âyetler 6. Neml Sûresi, 89-93. Âyetler 7. Şûrâ Sûresi, 30-43. Âyetler	Ezberden Okunacak Bölümlerin Meâli	1. Tecvid Tahlîli: Ezber Bölümlerindeki Tecvid Kurallarının Tespiti 2. Hafs'ın Rivâyetine Göre bir vecihle Okunan yerler 3. Hafs'ın Rivâyetine Göre iki vecihle Okunan yerler 4. Hafs'ın Rivâyetine Göre üç vecihle Okunan yerler

İlahiyat Fakültelerinde Yürütülen Kur'an Okuma ve Tecvid Dersleri için
Bir Program Önerisi

		9. Cuma Sûresi, 9-11. Âyetler 10. İnsan Sûresi, 1-22. Âyetler		
Kur'an Okuma ve Tecvid-VI	1- Ezber Bölümleri 2- 19-21. Cüzler	1. Mâide Suresi, 44- 50.Âyetler 2. Hucurât Sûresi (Tamamı) 3. Rahman Sûresi (Tamamı) 4. Vâkıa Sûresi (Tamamı)	Ezberden Okunacak Bölümlerin Meâli	1- Tecvid Tahlîli (Ezber Bölümlerindeki Tecvid Kurallarının Tespiti) 2- Yüksek ve Alçak Sesle Okunacak Âyetler 3- Kıraat Esnasında Bazı Ayet Sonlarında Manaya Uygun Söylenecek Sözler
Kur'an Okuma ve Tecvid-VII	1-Ezber Bölümleri 2-22 - 26. Cüzler	1. Mevlid Kandili / Kutlu Doğum: ⁴ Âl-i İmran, 3/31-32;144-148; 164; Tevbe, 9/ 128-129; Nur, 24/ 63-64; Ahzâb, 33/31,38-48; Fetih, 48/28-29. 2. Mübarek Geceler: a- Berat - Kadir Gecesi: Duhan, 44/ 1-8; Kadir Sûresi b- Miraç Gecesi: İsrâ, 1; Necm, 53/1-18. c- Regâib Gecesi: Tevbe, 9/36-37. 3.Nişan-Nikâh Merasimi: Âl-i İmran, 3/14-15; Nisâ, 4/1-4; Nur, 24/ 32-33; Furkân, 25/ 74-	Ezberden Okunacak Bölümlerin Meâli	1. Tecvid Tahlîli: Ezber Bölümlerindeki Tecvid Kurallarının Tespiti 2. Aşır Olarak Okunacak Bölümleri Makamla Okuma 3. Makamla Kur'an Okumayı Caiz Görenler Ve Delilleri 4. Makamla Kur'an Okumayı Caiz Görmeyenler ve Delilleri 5. İnsandaki Ses Sisteminin Fizyolojik Özellikleri 6. İnsan Sesinin Eğitimi, Mûsiki İlmi 7. Arap Dilinin Fonetiği 8. Diyafram Nefesi Eksersizleri

⁴ Mübarek geceler ve merasimlerden her birinde okunmak üzere toplam on sayfa olacak şekilde tercihli ezber yapılacaktır.

		<p>77; Rûm, 30/ 21. 4. Cenaze Merâsimi: Bakara, 2/152-157; Âl-i İmrân, 3/185-186; A'râf, 7/32-37; 185-187; Yunus, 10/7-14; 47-52; Nahl, 16/61-65; Enbiya, 21/ 34-35; Ankebût, 29/57-59; Fâtır, 35/ 44-45; Kiyame, 75/20-40; InfitârSüresi (Tamamı)</p> <p>5. Açılış Merâsimleri:</p> <p>a- Câmî Açılışı: Tevbe, 9/17-22; Cin, 72/18-23.</p> <p>b- Ticârî Müessese Açılışı: Bakara, 2/274-281; Nisa, 4/29-32.</p> <p>6. Kur'an, İcâzet ve Hâfızlık Merâsimi: Bakara, 2/1-5; Hıcr, 15/87- 99; İbrahim, 14/1-4; Neml, 27/89-93; Şuarâ, 26/ 192-199; Neml, 27/1-6; Fâtır, 35/ 29-35; Şûrâ, 42/51-53; Zuhruf, 43/1-8; Vâkıa, 56/75-80; Hâkka, 69/38-52.</p>		
--	--	--	--	--

DERSİN ADI	YÜZÜNDE N OKUMA	EZBER	MEAL	TECVİD
Kur'an Okuma ve Tecvid-VIII	1.Ezber Bölümleri 2. 27 - 30. Cüzler	1. Enbiya Suresi, 101-112 2. Furkân Suresi, 61-77 3. Lokman Suresi, 12-19 4. Tegâbün Suresi, 11-18 5. Namazda okunan Dualar 6. Fil- Nâs Arası Süreler ⁵	Ezberden Okunacak Bölümlerin Meali	1. KUR'AN ÖĞRETİMİ ⁶ a- Kur'an Öğretimi Yöntem Ve Teknikleri b- Kur'an Öğretimi Karşılığında Ücret Meselesi 2. İMAMLIK VE MÜEZZİNLİK UYGULAMALARI ⁷ a- İmâmet- Namaz Tekbirleri ve Selam Lafızları b- Ezan c- Kamet d- Tekbîr, Tehlîl ve Tesbîhâtlar 3. HÂFİZLİK ⁸

⁵ Aslında bu maddedeki ezberler, 1. Sınıf'ın Güz Dönemi'nde okutulmuştu. Ancak tecrübelerimize dayanarak şunu söyleyebiliriz: Öğrencilerin büyük çoğunluğu küçükken bu dua ve sureleri, Kur'an okumasını bilmeyenlerin ağzından veya latince harflerden öğrendikleri için 1. Sınıfta zoraki doğruyu öğrenmiş gibi gözükseler ve dersi geçmiş olsalar bile, daha sonraki yıllarda yine eski bildikleri yanlış okuyuşlarına dönmektedirler. Bu yüzden öğrencilerin mezun olmadan önce yeniden gözden geçirilmesi çok önem arz etmektedir. Çünkü bu öğrencilerin büyük çoğunluğu mezun olduktan hemen sonra Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesindeki Kur'an Kurslarında öğretici, İmam- Hatip Liselerinde meslek dersleri öğretmeni olmaktadır, yine ortaokul veya liselere Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmeni olarak atanmakta ve bu okullarda Kur'an derslerine girmektedirler. Öğrencilerin doğrusu, hocalarının okuyuş şeklindedir. Hoca doğru okursa talebesi de doğru okumuş, aksi halde yanlış, dolaylı olarak İlahiyat hocası da mes'ul olmaktadır. Bu vebalin altında kalmamak için İlahiyat Fakültelerinde Kur'an derslerini yürüten öğretim elemanları olarak hepimizin, öğrencilerimize potansiyel Kur'an hocası gözüyle bakıp, onları hocalık yapacak şekilde yetiştirmemiz gerekmektedir.

⁶ Derslerin bir kısmı hocanın koordinatörlüğünde ve nezaretinde öğrenciler tarafından icra edilecektir. Uygulama şöyle olacaktır: Hoca gönüllüler öncelikli olmak üzere talebelere birisini derste hocalık yapmak üzere görevlendirecek. 10-15 dakikalığına inisiyatif öğrenciye bırakacak. Görevli öğrenci belli bir süre dersi yürüttükten sonra hoca öğrencinin hocalığını tartışmaya açacak, değerlendirmek için diğer öğrencilerin görüşlerine başvuracak. Yapılan değerlendirmeler konusunda hocalık yapan öğrencinin görüşleri alınacak, en sonunda hoca son değerlendirmeyi yapıp ve gerekli tavsiyeler de bulunduktan sonra teşekkür ederek başka bir öğrenciyi hocalık yapmak üzere görevlendirecek. Birinci öğrenci hakkında yapılan işlemler ikinci ve diğer öğrencilere de uygulanacak. Böylece potansiyel Kur'an hocası durumunda olan öğrencilerin meslekî becerileri güçlendirilmiş olacaktır.

⁷ Bazı dersler mescid ve cami gibi yerlerde yapılarak, erkek öğrencilere uygulamalı imamlık ve müezzinlik yaptırılacaktır.

				a- Hafızlığın Özendirilmesi b- Hafızlık Yapma Usulü c- Ezberleme Teknikleri ⁹ d- Ezberleri Muhafaza Etme Yolları 4. HATİM a- Hatim İndirme Usûlü Ve Duası b- Hatimle Teravîh Namazı Usûlü c- Ölülere Kur'an Okuma Meselesi d- Mukâbele Usûlü
--	--	--	--	---

E- ÖĞRETME-ÖĞRENME SÜREÇLERİ

1- Harf Talimi:

Kur'an eğitimi harf talimi ile başlar. Kur'an eğitiminin ilk ve zorunlu aşamasını, harf talimi teşkil eder. Bu yüzden harflerin isimlerini, mahreçlerini, sıfatlarını ve diğer harflerle bir araya geldiğinde aldığı pozisyonları bilmek çok önemlidir.¹⁰ Bunları hakkıyla öğrenebilmek ve uygulayabilmek için kitabî bilgiler yeterli olmaz. Mutlaka bir hocaya ihtiyaç duyulur.¹¹ Kur'an, "Fem-i Muhsin" denilen üstad'ın ağzından öğrenilir.¹² Bu yüzden Kur'an derslerinin, "Fem-i Muhsin" özelliği olan hocalar tarafından yürütülmesine özen gösterilmelidir.¹³ Nasıl ki, Cebrâil (as) Hz.

⁸ Kur'an ders saatleri hafızlık yapmak ve yaptırmak için uygun değildir. Bu nedenle öğrencilere resmî olarak hafızlık yaptırmak uygulanabilirlik açısından zor gibi gözükse bile, yine de onları özel olarak hafızlık yapmaya teşvik etmek gerekir. Zira her bir ilahiyatçının dini hizmetlerinde ve özel dînî hayatında başarılı olmasında hafızlığın tartışılmaz yeri vardır. Bu yüzden hafızlığın önemi sürekli olarak vurgulanmalı, ideal olarak her bir öğrencinin hâfız olması gerektiği fikri kafalarına yerleştirilmeli ve hâfızlığın nasıl yapılacağı derslerde anlatılmalıdır.

⁹ Hafızlık teknikleri için bkz. Şahin, Hatice, İslam Kültür Geleneğinde 'Kur'an Hıfzı' Geleneği ve Günümüzdeki Uygulama Biçimleri, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2012; Yılmaz, Nazif, Kur'an Öğretiminde Temel İlkeler ve Yöntem-Teknikler, İstanbul 2012, s. 5-7.

(http://dogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2014_06/12055905_kuran_okuma_teknikleri.pdf.)

¹⁰ Harf taliminde yararlanılacak materyal için bkz. Benli, Abdullah, Kur'an-ı Kerîm'i Kısa Yoldan Tecvidli Öğrenme ve Mahreç Tablosu, Kayseri, 2006.

¹¹ Bir kimse hocasız başka bir şeyleri öğrenebilir, ancak Kur'an okumayı öğrenemez. Öğrendiğini zannedenler yanlış okumaktan asla kurtulamazlar.

¹² Saçaklızade, Muhammed b. Ebî Bekir el- Mar'aşî (ö. 1145/1732), Cühdü'l- Mukîll, Vilayet Matbaası, Konya 1872, s.5

¹³ Ders boş geçmesin diye ehli olmayan kişilerin ders vermesi son derece sakıncalıdır.

Peygamber (sav)'e, O da, sahabey-i kirâma öğretmiş¹⁴ ise, bu usul takip edilerek öğretim yapılmalıdır.¹⁵

Harf talimi yapılırken önce onun mahrecinin tespit edilmesi gerekir. Mahreç tespiti için ise harfin sükûnlu veya şeddeli hali esas alınır.¹⁶ Mesela, (ب) harfinin mahrecini öğrenmek için harfin başına ya hemze getirilir ve (أَب - إِب - أَب) şeklinde ya da kendisi getirilir ve (بُب - بَب - بُب) şeklinde üç hareke ile tutturularak sükûnlu olarak okunur. Yine (أَبُّ أَبُّ أَبُّ / أَبُّ أَبُّ أَبُّ) şeklinde şeddeli okunduğu takdirde de harf hem mahreci hem de bütün sıfatlarıyla kendisini gösterir. Bütün harfler bu usulle hoca tarafından okunur ve talebeler tarafından koro halinde¹⁷ tekrar edilir. Bu çalışma her bir harf için ayrı ayrı yapılır. Harflerden bir tanesinin mahrecinden çıkarılamaması ve ona sahip olduğu sıfatların verilmemesi, o harfin Kur'an'da geçtiği sayı miktarınca hata yapılacağı anlamına geleceğinden, harf talimine ağırlık verilir. Her bir harf kolayca telaffuz edilebilir hale gelinceye kadar azim ve kararlılıkla çalışma sürdürülür. Öğrencilerin kabiliyetleri birbirlerinden farklı olduğu için, mahreç sıkıntısı olan öğrenciler sürekli motive edilir ve onları ümitsizliğe sevk edecek tavırlardan uzak durulur. Harflerin telaffuzunda Arapça olarak nazil olmuş olan Kur'an'ın, indiği dilin fonetiğine uygun olarak okunmasına da özellikle dikkat edilir.

2- Talim Metodu:

Kur'an eğitiminde, "Semâ", "arz" ve "edâ" metotları uygulanır.¹⁸ "Semâ"¹⁹, hocanın okuyup talebenin dinlemesi, "Arz"²⁰, talebenin okuyup hocanın dinlemesi şeklinde yapılan okuma şeklidir. "Edâ"²¹ ise semâ ve arz'in birlikte uygulanması olarak değerlendirilmekte ise de, arz tarafı ağırlıktadır. *Ravm, işmam, ihfâ, gunne, teshîl, imâle, ihtilâs* vs. gibi okunması veya yapılması için özellikle hocanın irşadına ve tatbikatına ihtiyaç duyulan meselelerde hoca, önce onların nasıl okunacağını teorik olarak anlatır sonra tatbîkâtını gösterir. Buna "edâ" denildiği gibi talebenin de aynen hocasının okuduğu şekliyle okumasına da "edâ" denilir. Kur'an öğretiminde bu üç metot vazgeçilmez unsurlar olarak görülmelidir.

¹⁴ Molla Aliyyü'l Kârî, Ebü'l Hasen Nureddin Molla Ali bin Sultan Muhammed el-Heravî, el- Minehu'l- Fikriyye Şerhu'l- Mukaddimeti'l- Cezeriyye, el-Mektebetü'l- Asriye, Sayda-Beyrut, 2006.

¹⁵ Tetik, Necati, *Kıraat İlminin Talîmi*, İşaret Yayınları, İstanbul, 1990, s. 92.

¹⁶ Saçaklızâde, Cühdü'l- Mukîl, s. 12.

¹⁷ Kur'an eğitiminde koro halinde okumanın önemi için bkz. Çollak, Fatih, Kur'an-ı Kerim Öğretim Teknikleri, 24.02.2008. (<http://www.kurankurslari.com/?go=icerik&id=40>)

¹⁸ Bu metotlarla ilgili geniş açıklamalar için bkz. Tetik, *Kıraat İlminin Talîmi*, s. 92-98; Yılmaz, Kur'an Öğretiminde Temel İlkeler, s. 5-7.

¹⁹ Bkz. Tetik, *Kıraat İlminin Talîmi*, s. 92-95.

²⁰ Bkz. Tetik, *Kıraat İlminin Talîmi*, s. 95-97.

²¹ Bkz. Tetik, *Kıraat İlminin Talîmi*, s. 97-98

Kur'an öğretiminde imkanlar ölçüsünde projeksiyon cihazı, bilgisayar ve ses kayıt cihazlarından faydalanılmalıdır. Uygulamalı bir ders olması hasebiyle, öğrencilerin derse kesintisiz devam etmeleri gerekir. Yüzünden okunacak ve ezberlenecek yerlerin önceden kaset, cd. vb. araçlar kullanılarak dinlenilmesi önerilir. Derste yetişmeyen ezber ve yüzüne okumalar, hocanın odasında veya uygun gördüğü mekânlarda tamamlanır.

3- Yüzünden Okuma Derslerinde İzlenecek Yöntem

Her bir dönem için programda belirlenmiş olan yüzünden okunacak sayfalar öğrencilere bildirilir. Öğrenciler bu sayfaları derse gelmeden önce internette belirlenen sesli/ görüntülü kayıtlardan da faydalanarak bol bol dinlerler. Her bir sayfayı önce ayet ayet, sonra da bütün olarak serî okur hale gelinceye kadar sesli olarak çokça tekrar ederler. Çalıştıkları sayfaları kendilerinden daha iyi okuyan kişilere dinletirler.²² Derse bu şekilde hazırlanmış olarak gelirler.

Ders başladığında hoca o derste okunacak sayfayı projeksiyon aletini kullanarak bilgisayardan karşıya yansıtır. Ayrıca öğrencilerden, o sayfayı Mushaflarından açmalarını söyler. Herkes hazır olunca hoca, "Benden sonra okuyuşumu koro halinde tekrar ediniz", diyerek *tahkik*²³ usulü ile önce *istiâzede* bulunur, öğrenciler tekrar ederler, sonra *besmele* çeker yine öğrenciler koro²⁴ halinde tekrar ederler. Hoca okunacak sayfayı ayet ayet okumaya başlar. Âyet uzun ise, nefesinin yettiği yere kadar bir bölüm okur, o bölümü öğrenciler tekrar ederler. Öğrenciler koro halinde okurken tek sesin gelmesine dikkat edilir. Genellikle gunneleri tutmayanlar ve medleri gerektiği kadar çekmeyenler yüzünden koro bozulur ve farklı sesler gelirse, bu durumda hoca, gunneli ve medli kelimeleri çokça tekrar ettirerek korodaki insicamı sağlamaya çalışır. Öğrencilerin Kur'an kelimelerine aşinalığı az veya serilik yok ise bu durumda koro halinde okumada sıkıntı çıkar. Bu sıkıntıları, aşmak için okuyuş aralıkları duruma göre kısa tutulur. Seviye yükseldikçe okuyuş aralıkları artırılır. Hoca, nefesinin yetişmemesi sebebiyle ya da âyet sonu olduğu için dururken ve geriden alıp okumaya başlarken vakıf ve ibtidâ kurallarına uygun okur ve öğrencilerin bu konuda dikkatlerini çeker. Sayfayı sonuna kadar bu usulle okurlar. Hoca, o sayfada şayet dikkat çeken, farklı şekilde okunan bir kelime veya özel bir tecvid kuralı varsa onu açıklar.

²² Bu kişiler öğrenci olabileceği gibi Kur'an Kursu hocaları veya câmi imamı ve müezzinleri de olabilir.

²³ Talîm maksadıyla ağır ağır, tane tane ve medleri maksimum seviyede uzatarak okuma şeklidir. Bkz. İbnü'l- Cezerî, Muhammed b. Muhammed, *en-Neşr fi'l- Kırââtî'l-Aşr*, Mısır, trz., I, 205; Mehmet Sâlih, *Tecvîdü'l-Muhît*, İzmir, 1329, s.29; Abdulgaffâr Hâmid Hilâl, *Tecvîdü'l- Kur'âni'l- Kerîm min Manzûri İlmi'l- Esvâti'l- Hadîs*, Mektebetü'l- Âdâb, Kâhire, 2008, s.126-127; Madazlı, Ahmet, *Tecvîd İlmi*, Erc. Üniv. Yayını, No:70, Kayseri, s. 4.

²⁴ Kur'an öğretiminde Koro çalışması ile ilgili bkz. Yılmaz, Kur'an Öğretiminde Temel İlkeler, s. 7.

Bir sayfayı koro halinde bu şekilde okumakla o derste bütün öğrenciler Kur'an okumuş olurlar. Daha sonra diğer sayfaya geçilir. Bu defasında hoca öğrencilere teker teker okutmaya başlar. Okuyacak öğrenciyi liste veya oturma sırasına göre değil, karışık olarak belirler. Buna hocanın özellikle dikkat etmesi gerekir. Çünkü öğrenciler belli bir sıraya göre okutulduğunu anlar iseler, kendilerine hangi sayfanın ya da satırın geleceğini hesap ederek sadece o sayfaya ya da bölüme çalışırlar ve önceki okuyanı dinlemezler. Dinlemedikleri için o dersten fazla istifade edemezler. Sadece kendi okuduğu sayfadan istifade etmiş, diğerlerinden ise mahrum kalmış olurlar. Yine bütün öğrencilerin derse iştiraklerini ve kendilerinden önce veya sonra okuyacak kimseleri dinlemelerini sağlamak için, okuyan öğrenci bir hata yaptığında bu hatanın ne olduğunu ve nasıl okunması gerektiğini hoca kendisi söylemez, derhal rastgele bir öğrenciye, özellikle de derse katılımında gevşeklik gösterdiğini fark ettiği öğrenciye sorar. Öğrencilerden düzeltme gelmezse doğrusunu hoca söyler.

Okunan sayfalarda özellikle güncel olayları, îtikâdî, ahlakî, âilevî, ekonomik ve sosyal boyutlu meseleleri ilgilendiren âyetler olursa, hoca kısaca âyetle hayat arasında irtibat kurarak, öğrencilerin zihinlerinde, hayata Kur'an penceresinden veya Kur'an gözlüğü ile bakılması gerektiği fikrini oluşturmaya ve geliştirmeye çalışır. Böylece Kur'an'ın sadece okunmak için değil, esas itibarıyla yaşanmak, ibret almak, doğruyu bulmak için geldiği anlaşılır. Bu yapılırken, Kur'an okuma dersinin, Tefsîr dersine dönüşmemesine, ölçünün kaçırılmamasına dikkat edilir.

Bir öğrenciye yüzünden okutulacak miktar, sınıf mevcuduna göre ayarlanır. Hoca bir derste mümkün olabildiğince çok sayıdaki öğrencinin okumasına imkân sağlamak için sınıf mevcudunu göz önünde bulundurarak sınırlama getirir. Yerine göre bir sayfa, bazen yarım sayfa, bazen de 5 satır olabilir. Ancak burada mümkün olabildiğince çok sayıdaki öğrenciye okutacağız derken, bir öğrencinin nasıl okuduğu tam olarak ortaya çıkmadan, eksikliklerini tespit edip öğrenciye düzeltmesini söylemeden, onun okuyuşu hakkında hocada bir kanaat oluşmadan bitirilmesi doğru olmaz. Okumaya ilk başlanıldığında heyecan ön planda olduğundan öğrencinin gerçek seviyesi en az beş satır ya da yarım sayfa ile anlaşılabilir. Bununla beraber mahreci oturmamış bir kişinin durumu daha ağızını açar açmaz istiâze ve besmelesinden anlaşılır.

Hoca öğrencilerin hatalarını düzeltmede iki yol izler: Birincisi, hata çıkar çıkmaz anında müdahale yapılarak hatalar düzeltilmeye çalışılır. İkincisi ise, hata çıktıkça ilgili yerlere hoca tarafından işaret konulur. Öğrencinin okuması tamamlandıktan sonra hoca, teker teker nerelerde hata yaptığını ve nasıl okuması gerektiğini ya kendisi söyler ya da başka öğrencilere söylettirerek onların da sürekli derslerde canlı tutulmasını sağlar. Birinci metot, hatası çok olan bir öğrencinin sık sık okuması kesilip ikaz edildiğinde paniklemesine, heyecanlanmasına, kendisini kaybederek

belki de gözünün kararmasına ve bu yüzden daha da fazla hata yapmasına neden olabilir. Bununla beraber, hatanın anında düzeltilmesi daha öğretici, daha akılda kalıcıdır. Aynı zamanda o anda aktif okuyucu pozisyonunda olmadıkları için heyecan ve panikten uzak olan diğer öğrencilerin hataları öğrenmeleri açısından daha avantajlıdır. Bu yüzden hoca öğrencinin durumuna vâkıf olmaya çalışır ve ona göre bu iki metottan birini uygular.

Hoca okuttuğu öğrencilerin durumlarını, hatalarını, “Öğrenci Takip Çizelgesi”nde²⁵ ayrılan sütuna kaydeder. Daha sonraki okuyuşlarıyla mukayese yaparak öğrencinin gelişmesini izler. Hangi hataların düzeltilmiş ve hangilerinin devam ettiğini anlar. Her okuyuşundan sonra durumunu öğrenciye bildirerek, ne gibi ilerlemeler kaydettiğini veya nelerin henüz düzeltilmediğini ve ne yapması gerektiğini ona onurunu incitmeden söyler. Kur’an ahlaki ile öğrencilerine örnek olur. Merhameti, şefkati elinden bırakmaz. Ancak bilmeyeni, hak etmeyeni merhamet adı altında dersten geçirmenin, Kur’an’a yapılan büyük bir kötülük olduğunu da bilir. İleride Kur’an hocası olacak bir kişiyi Kur’an’ı tam manasıyla öğrenmeden mezun etmenin ne kadar büyük bir vebal olduğunu unutmaz.

4- Ezber Derslerinin İşlenişinde İzlenecek Yöntem

a) Ezber Dersleri İçin Ön Hazırlık:

1- Programda yer alan ezber bölümlerinin fotokopilerinden oluşan bir dosya hazırlanır. Nasıl ki bir doktor hastasına tedavi uygulamadan önce ona kan tahlili yaptırmasını ve röntgenini çekirtmesini ister, tahlil ve röntgen sonucuna göre de ona tedavi başlatırsa, bir öğrenci de ezbere geçmeden önce kendisinden daha iyi okuyan birisine ezberleyeceği bölümün fotokopisinden yüzüne okuyarak hatalarını işaretletir. Böylece tıp tabiriyle okuyuşunun tahlilini yaptırmış ve röntgenini çekirmiş olur. Durumu hakkında bilgi sahibi olur. Hatalarının farkına varır, dolayısıyla hatasız ezber yapma imkânı elde eder.

2- Hatasız ezber yapma adına çok faydalı olan röntgen dediğimiz bu işlemi öğrencinin mutlaka yapması sağlanır. Bunun için hoca öğrencisinden röntgenin fotokopisini ister ve kontrol eder. Zamanı gelince öğrencinin ezberini bu röntgen fotokopisinden dinler. Böylece öğrencisinin, yüzünden okurken yaptığı hataları ezberden okurken de yapıp yapmadığını tespit etmiş olur.

3- Öğrencilerin vakitlerini iyi değerlendirmeleri ve planlı çalışmalarını sağlamak amacıyla dönem başında hangi ezberini hangi tarihte yapacağını gösteren yazılı bir plan hazırlamasını ve buna uygun davranmasını ister. Böylece öğrenci, “Daha dönemin sonuna çok var, nasıl olsa yaparız”, düşüncesiyle hareket etmekten ve dönem sonunda sıkışmaktan, hatta ezberlerini zamanında yapamadığı için başarısız olmaktan kurtarılmış olur.

²⁵ Bkz. EK: 3.

4- Hoca, her bir öğrenciden, yukarıda bahsi geçen röntgen tabir ettiğimiz ezber bölümlerinin dinletilmiş fotokopisi ile ezberlerini hangi tarihte yapıp dinletebileceğini bildiren yazılı plandan oluşan bir dosyayı dönemin ilk iki haftası içerisinde hazırlayıp kendisine teslim etmesini ister.

5- Bilindiği üzere Kur'an'ı hatasız ve seri okuyabilmek için Kur'an lafızlarına *kulak, göz ve dil aşinalığı*nın oluşması şarttır. Bu sebeple hoca, her dönem için ezbere okunacak bölümlerin, talim amaçlı tahkik usulü ile okunmuş ses kayıt dosyası oluşturur. Bu ses kayıtları sene veya dönem başında cd. veya flash bellekler vasıtasıyla öğrencilere ulaştırılır. Ses kayıtlarını sürekli dinlemelerinin gereği vurgulanarak öğrencilerin, *kulak aşinalığı* aşamasını geçmeleri sağlanır.

6- Ezberlenecek bölümlere kulak aşinalığı sağlandıktan sonra *göz aşinalığı*nın da gerçekleşmesi için derse gelen öğrencilerin gözleriyle takip etmeleri için her birinin önünde ezberleyecekleri bölümün fotokopisinin bulunması sağlanır. (Mushaf yerine²⁶ fotokopinin bulundurulmasının sebebi, telaffuzu zor olan ya da hocanın daha önceki tecrübelerine dayanarak tespit etmiş olduğu yanlış okunma riski bulunan yerleri işaretlemelerini sağlamaktır.)

7- Mümkünse okunacak bölüm projeksiyon makinesi vs. vasıtasıyla karşıya da yansıtılır. Bütün öğrencilerden okunacak kısmı bakarak takip etmesi istenir. Böylece göz aşinalığı'nın sağlanmasına katkıda bulunmuş olur.

b) Ezber Derslerinin İşlenişi:

Ezber dersleri²⁷, programda yer alan ezber bölümünün, ders dışında mı yoksa ders içinde mi ezberletileceğine bağlı olarak iki farklı şekilde işlenir. Eğer ders dışında ezberletilmesi hedefleniyorsa uygulama diğerine göre biraz farklılık arz eder. Buradaki hedef, öğrencinin ezberleyeceği bölümü yüzünden doğru okumasını sağlayarak yanlış ezberlemesinin önüne geçmektir.

ba- Ezberin Ders Dışında Yapılması:

Eğer öğrencinin, ezber bölümünü ders dışında kendi başına ezberlemesi hedefleniyorsa ders şu şekilde işlenir:

1- Hoca ezbere okunacak bölümleri sınıf ortamında talim amaçlı tahkik usulü ile bir kaç kelimeyi geçmeyecek şekilde azar azar başından sonuna kadar okur. (İleri seviyelerde nefes yetecek uzunlukta okunabilir). Sonra öğrenciler koro halinde hocanın okuduğu kısmı tekrar ederler. Hoca,

²⁶ Mushaf'a işaret konulmaması ile onun temiz tutulmasını, yıpratılmamasını sağlamak amaçlanmaktadır.

²⁷ Ezberle alakalı diğer öneriler için bkz. Yılmaz, *Kur'an Öğretiminde Temel İlkeler*, s. 19-20.

ezberlenecek bölümün yüzünden okunması safhasında, daha önceki tecrübelerine dayanarak genellikle yanlış telaffuz edilen kelimelere veya ilgili kelimenin harf ya da harflerine dikkat çeker. Doğrusunu gerekirse öğrenci sayısınca tekrar etmek/ettirmekten çekinmez.²⁸

2- Hoca, öğrencilere yakın yerde durarak veya aralarda dolaşarak koroya kulak kesilir. Yanlış seslendirmelere şahit olduysa o kısmı tekrar eder ve ettirir. Böylece *dil aşinalığı* aşamasını da geçerek doğru ve seri okuma yolunda önemli bir mesafe kat edilmiş olur. Ayrıca o ders saati içinde bütün öğrencilerin bir şekilde yüzünden Kur'an okumaları da sağlanmış olur.

3- Ezberlenecek bölüm sonuna kadar bu şekilde okunduktan sonra hoca vaktin sınırları ölçüsünde aynı yeri *tedvir* veya *hadır* usulü ile baştan sona kadar bir defa daha okur.

4- Hoca, bu şekildeki okumasını da bitirdikten sonra, öğrencileri ikiye eşleştirerek onlardan, yanlarına geldiğinde kendisinin de işitebileceği şekilde ezberlenecek bölümü yüzünden sesli olarak okuyup birbirlerine dinletmelerini ister. Öğrenciler birbirlerine okurlarken hoca sürekli aralarda dolaşarak onlara kulak misafiri olur. Hataya şahit olur olmaz müdahale ederek gerekli düzeltmelerde bulunur.

5- Öğrencilerin birbirlerine okumaları bittikten sonra hoca, oturma ve sınıf listesindeki sıralamayı özellikle takip etmeyerek, tercihen okumasının düzgünlüğüne güvendiği öğrenciler öncelikli olmak üzere vakit ölçüsünde üç-beş kişiye yüzünden okutur. Bu esnada herkesin aynı yeri, harfi harfine takip etmesini ister. Okuyuşta meydana gelen hataları önce kendisi düzeltmez. Hemen başka birisine yönelerek nasıl bir hata yapıldığını ve doğrusunun ne olduğunu sorarak bütün öğrencilerin uyanık olmasını ve derse katılımını sağlar. Şayet öğrenciler tarafından söz konusu hata tespit edilip düzeltme yapılamazsa bu işi hoca yapar.

6- Ezber bölümünün uzun ya da kısa oluşuna göre öğrencilerden okuyucu sayısı değişiklik arz eder. Uzun bir bölümün tamamını bir kişinin değil duruma göre bölerek pek çok kişinin okuması sağlanır.

7- Hoca, yukarıdaki usule göre okunan bölümü önümüzdeki haftaya kadar her bir öğrencinin ezberlemesi gerektiğini ve dinleyeceğini söyler. Muhtemel hataları mümkün mertebe sıfırlamak için öğrencilerden ezberlerini, "Ezber Dinletme Formu"²⁹ uygun olarak yapmalarını ister. Hoca bu formun, işlevini tam olarak sağlaması için söz konusu formu doldurmadan gelen öğrencilerin ezberlerini dinlemez.³⁰

²⁸ Çünkü hatayı düzeltmek, sıfırdan ezberlemekten daha zordur. En iyi tedavi şekli hastalığa yakalanmamaktır. Testiyi kırmadan tedbir almaktır.

²⁹ Bkz. EK-2: EZBER YAPMA YÖNTEMİ FORMU

³⁰ Bol hatalı ezber dinlemek hem hoca hem de talebe için can sıkıcı bir hal alır. Bu durumda rahmet kaynağı Kur'an, maazallah zahmet kaynağına dönüşür. Ayrıca okuyuşundaki hataları çoğaldıkça öğrencide bu işi yapamayacağına dair ümitsizlik ortaya çıkabilir. Hatta Allah korusun Kur'an'dan soğumasına bile sebep olabilir. Tecrübe ile sabittir ki, kendi kendine doğru ezberlediğini zannederek, ezberini başkalarına

bb- Ezberin Ders Saati İçerisinde Yaptırılması:

Bazı öğrenciler, ezberleme usulünü bilmedikleri veya bilseler bile gevşeklikten dolayı zamanında ezber yapmadıkları için başarısız olmaktadır. Bunların sayısı çoğaldıkça Kur'an dersinden kalanların sayısı da çoğalmakta ve bu yüzden derse karşı olumsuz bir ön yargının oluşabilmektedir. Bu olumsuzluklara meydan vermemek için, hoca programda yer alan ezber bölümlerinden bir ya da daha fazlasını imkânlar ölçüsünde ders saati içerisinde bütün öğrencilere yönelik olarak ezber yaptırmalıdır. Aşağıda yöntemini verdiğimiz şekilde sınıf içerisinde ezber yapıldıktan sonra, usulünü bilmediği için ezber yapmaktan kaçınan öğrencilere bir şevk geldiği ve herkeste olumlu yönde bir hareketliliğin başladığı görülecektir.

Sınıf içerisinde ezber yapma usulünün genel çerçevesi şu şekildedir: Hoca okur, öğrenciler dinler, hocanın okuduğu kısmı öğrenciler koro halinde bol bol tekrar ederler. Sonra birbirlerine dinletirler. Her ayet bitişinde o ana kadar ezberlenen bölümler baştan itibaren tekrar edilir. En son ayet de müstakil olarak ezberlendikten sonra en başa dönülür, sonuna kadar defalarca tekrar edilerek ezberin kuvvetli olması sağlanır. Burada en önemli husus, baştan sona takılmadan doğru okunuyor olsa dahi çok çok tekrar etmeye üşenilmemesidir. Düşünülmeden okunur hale gelinceye kadar tekrar edilmelidir. Okuyanın zihni başka bir şeyle meşgul olsa bile dili kendi kendine okuyor hale gelinceye kadar bol bol tekrar etmekten asla geri durulmamalıdır.

Genel çerçevesi çizilen bu ezberleme metodu şu şekilde uygulanır:

1- Öğrenciler sınıf içerisindeki oturma düzenlerine göre sıralara ikişerli olarak yan yana oturtulurlar. Kendilerine, başka hiçbir işle uğraşmamaları, zihinlerini meşgul edecek şeylerin, mesela cep telefonlarının göz önünden kaldırılması, sadece ezbere yoğunlaşmaları gerektiği söylenir. Herkes hazır olduktan sonra hoca önce istiâzede bulunur, arkasından koro halinde öğrenciler onu tekrar ederler. Sonra hoca besmele çeker, arkasından öğrenciler yine koro halinde onu tekrar ederler.

2- İstiâze ve besmeleden sonra ezberlenecek bölümün ilk ayeti kısa ise sonuna kadar, uzun ise nefes yetecek yere kadar (vakıf yapmanın uygun olduğu bir yere kadar) hoca tarafından bir ya da iki kez okunur. Bu arada öğrencilerin gözü yazılı metinde, kulakları ise hocada olur. Hocanın tek başına okuması tamamlandıktan sonra öğrenciler okumaya dâhil olarak üç defa koro halinde hoca ile birlikte okurlar. Okuma işlemi ara verilmeden koro halinde devam ederken hoca susar, öğrenciler koro halinde onuncu

dinletmeden hocanın karşısına gelen öğrenciler, haddinden fazla hata yapabiliyorlar. Hoca o hataları düzeltmekle uğraşırken, hem kendisinin hem de diğer öğrencilerin vakti çalınmış oluyor.

okumalarını yaparlar. On birinci okumaya geldiğinde hoca, öğrencilere yazılı metne bakmamalarını, yanındaki dudak hareketlerini izleyecek şekilde birbirlerine bakarak koro halinde ezberden okumaya çalışmalarını söyler. İki defa bu şekilde okutulduktan sonra, hiç ara vermeden hoca öğrencilere; “şimdi okuyuşunuzu teker teker birbirinize ezberden kontrol ettirin” der. Bu arada hoca sınıf içerisinde aralarda dolaşarak öğrencilerin okuyuşlarına kulak misafiri olur. Şahit olduğu yanlışlara aniden müdahale ederek ilgili öğrencinin okuyuşunu düzeltir.

3- Birinci ayet bu şekilde bittikten sonra yine hiç ara verilmeden ikinci ayete geçilir. Yukarıdaki sistematikte bu ayet ezberlendikten sonra, başa dönülerek birinci ayetle ikinci ayet üç defa koro halinde tekrar edilir. Dördüncüsü yüz yüze koro halinde, beşincisi ise öğrencilerin birbirlerine tek tek kontrolü şeklinde icra edilir.

4- Yine hiç ara verilmeden üçüncü ayete geçilir. Birinci ayetteki işlemler aynen burada da tekrar edilir. İşlemler bitince başa dönülerek üç ayet üç defa baştan sona koro halinde ezberden okunur. Sonra öğrenciler bir defa yüz yüze birer defa da teker teker birbirlerine okurlar.

5- En son ayete gelinceye kadar her bir ayet için bu işlemler aynen tekrar edilir. Son ayet de bu şekilde ezberlendikten sonra, hoca öğrencilerin susmasını ve kendisini dinlemelerini söyledikten sonra baştan sona tedvir usulü ile ezberden okur.

6- Hoca okumasını bitirdikten sonra, öğrencilerden ezberletilen bölümü yazılı metne bakarak yüzünden hızlı bir şekilde hadr usulü ile okumalarını, sonra ezberden yanındaki arkadaşına dinletmelerini söyler. Yanındaki arkadaşına dinlettikten sonra, arkasına dönüp bir defa da arka sırada oturan bir başka arkadaşına dinletmesini söyler.

7- Öğrenci bütün bunları yaptıktan sonra ezberlediğine ve doğru okuduğuna kanaat getirmişse önüne döner ve ezberini düşünmeden okuyor hale gelinceye kadar pekiştirmeye çalışır.

8- Ezberletme işlemi tamamlandıktan sonra, hoca öğrencilere, öncelikle kimin gönüllü olarak ezberden okuyacağını sorar ve isteklilerden vaktin elverdiği oranda üç- beş öğrencinin sınıf ortamında okumasını ve bu esnada bütün öğrencilerin susmasını ve takip etmelerini ister. Ola ki öğrenci ezberden okurken bir yerde takılır veya yanlış okuyacak olursa, hoca kendisi değil, hemen bir öğrencinin adını söyleyerek onun düzeltmesini ister. Böylece bütün öğrencilerin okuyan öğrenciyi titiz bir şekilde takip etmelerini sağlar. Bu sayede bir kişi açıktan ve aktif olarak, diğerleri ise gizli ve pasif olarak ezberi okumuş olurlar. (Böylece deyim yerinde ise, bir taşla pek çok kuş vurulmuş olur.)

9- Öğrencilere, derste ezberledikleri bölümü ders dışında, her müsait ortamda sık sık tekrar ederek pekiştirmeleri gerektiği söylenir. İlmin

âfetinin fetret olduğu, ara verilince ve tekrar edilmeyince ezberin unutulacağına bilinmesi özellikle hatırlatılır.

c) Ezberlerin Dinlenilmesi

Haftada 2 kredilik ders olarak yürütülen Kur'an derslerinde yüzüne okuma, tecvid ve ezber bölümlerinin mealine de vakit ayrılmış olacağından dolayı bütün öğrencilerin ezberlerinin ders saati içerisinde dinlenilmesi imkânsızdır. Bu yüzden hoca zaten kısıtlı olan ders saatlerinin tamamını ezber dinleyerek geçirmez. Çünkü ders saatinde ezber dinlemek demek, zaten kısıtlı olan zamanın birkaç öğrenciye hasredilmesi demektir. Hâlbuki dersin, bütün öğrencilere yönelik ve her birinin faydalanacağı şekilde yapılması asıldır. Bu yüzden ezberleri ders saatlerinin dışında uygun zamanlarda, kendi çalışma odasında veya başka mekânlarda resmî olarak değil hasbî olarak dinler. Çünkü dersin tabiatı böyle yapmayı gerekli kılmaktadır.³¹

Eğer hoca ezberi derste dinliyorsa, diğer öğrencilerin de okuyan öğrenciyi dinlemesini sağlar. Takıldığı durumda hocanın kendisi değil, başka bir öğrencinin hatırlatmasını veya doğrusunu söylemesini ister. Böylece okuyan aktif, diğerleri de pasif okuyucu konumuna gelmiş olurlar. Ezberin tamamını dinledikten sonra hoca gerekli değerlendirmeyi yapar. Güzel okumuşsa tebrik eder, eksikleri varsa güzel bir üslupla onları öğrenciye bildirir.

Hoca bütün öğrencilerin ezberlerini baştan sona kadar dinler.³² Aradan bir yerden okutmak suretiyle veya belli bir yere kadar okutup "yeterlidir" demek yönünde inisiyatif kullanmaz. Zira öğrencinin nerede hata yapacağını kestirmek kolay olmaz.³³ *Lahn-i celî* derecesinde hatalı olarak ezberlenmiş olan bir sure veya ayet, şayet namazda kıraat olarak okunacak olsa, namazın fesadına neden olabilir.

Hoca, ezberini dinlediği her bir öğrenci için, "Öğrenci Takip Çetelesi"nde³⁴ gerekli notları kaydederek, öğrenci hakkında kanaat sahibi

³¹ Kur'an hocalığı fedakârlık isteyen meslektir. Hoca bu işi Kur'an'a hizmet ve ibadet niyetiyle yapar. Gecesini gündüzüne katarak Kur'an hâdimi olmaya çalışır. Resmi ders saati ve mesai anlayışıyla görev yapmanın, Kur'an hocalığının ruhuna aykırı olduğunu, işinin, fedakârlık ve sabır gerektirdiğini, " *Dersi odama taşıyorum*" diyen bir anlayışla bu işin yürümeyeceğini bilir.

³² Ezberlerin mutlaka baştan sona kadar dinlenilmesiyle alakalı değerlendirmeler için bkz. Çollak, Fatih, Kur'an-ı Kerim Öğretim Teknikleri, 24.02.2008. (<http://www.kurankurslari.com/?go=icerik&id=40>),

³³ Öğrenciliğinin yanında yıllarca imamlık yapan bir öğrencimizin kıraati düzgün olduğu halde Vâkıa suresini dinletirken (أَلَا قِيلًا سَلَامًا سَلَامًا) 26. Ayetinde geçen (قِيلًا) kelimesini (قِيلًا) şeklinde ezberlediğine şahit oldum ve onun şu ifadelerini aktarmak istiyorum: "Hocam, ben bu sureyi sabah namazlarında sık sık okurum. Şimdiye kadar beni hiç ikaz eden olmadı")

³⁴ Bu form için bkz. EK: 3

olmaya çalışır. Değerlendirme yapacağı zaman bu notlarından istifade eder. Bu uygulama, öğrenciyi derse karşı daha hazırlıklı ve disiplinli kıldığı gibi, hocanın da öğrencilerini kontrol etmesini kolaylaştırır.

5- Tecvîd Derslerinin İşlenişinde İzlenecek Yöntem:

Tecvid, sahih Kur'an okumanın temel şartıdır. Tecvidsiz Kur'an okumak demek, harflerin mahreçlerine ve sıfatlarına riâyet etmeden okumak demektir. Ayrıca nâzil olduğu dil olan Arapçanın fonetiğine, kurallarına uymadan okumak anlamına gelir. Tecvidi, harflerin ihfâ, iklab, idğam, izhar vs. gibi sadece ârizî sıfatlarından ibaret zannedenler, onu hafife alabilmektedirler. *"İhfa'yı yapmasam ne olur ki? İhfa'yı yapmadım diye Kur'an'ı yanlış mı okumuş oldum?"* diye tepki verebilmektedirler. Hâlbuki Tecvid sadece harflerin ârizî sıfatlardan ibaret değil, esas itibarıyla harflerin her birini mahrecinden çıkararak ve birini diğerinden ayırmamıza yarayan lâzîmî sıfatlarına riâyet ederek okumak demektir. Ârizî sıfatlar genellikle okuyuştaki kolaylığı sağlamaya yönelik özellikler iken, mahreç ve lâzîmî sıfatlar harfin bizzat kendisini diğerinden ayırt etmeye yarayan aslî özelliklerdir. Dolayısıyla tecvid denilince ilk akla gelmesi gereken husus, harflerin ârizî sıfatları değil, mahreçleri ve lâzîmî sıfatları olmalıdır. Eğer bir harfin, mahrecine ve aslî sıfatına dikkat edilmeden okunacak olursa kelimenin yapısı ve manası değişebilmektedir. Mesela İslam'ın beş temel esasından biri olan zekât (زكاة) kelimesinin başındaki keskin (ز) harfini peltek olarak (ذكاة) şeklinde okuyacak olursak kelimenin manası değişmiş olacak ve "hayvan kesmek" anlamına dönüşecektir. Yine Nasr suresinde geçen "Allah'ın yardımı" anlamına gelen (نَصْرُ اللَّهِ) kelimesindeki (ص) harfini (س) harfine çevirerek (نَسْرُ اللَّهِ) şeklinde okuyacak olursak, kelimenin manası "akbaba kuşu" olmuş olacaktır. Bu yüzden bütün öğrencilerin, ana konusu harfler olan Tecvidi başkasına anlatacak şekilde hem teorik olarak bilmeleri hem de uygulamaları şarttır.

Tecvid konularının ders saatleri içerisinde öğretilmesi asıldır. Ancak tecrübelerimize göre, haftada 2 kredi olan Kur'an derslerinin kısıtlı olması sebebiyle Tecvid kurallarının anlatımı ders saatlerinde yetişmediği için ya önceden ödev verilerek öğrencilerin derse hazırlıklı gelmeleri sağlanacak, ya da (tercihen) aynı dersi alan bütün öğrencilerin katılacağı konferans salonu vb. yerlerde ek ders yapılarak tecvide ilgili teorik bilgiler buralarda verilecektir.

Tecvid dersi³⁵ için mutlaka öğrencilerin elinde faydalanacakları bir kaynak eser buldurulmalıdır.³⁶ Tecvid kurallarını anlatmak için slayt hazırlanabileceği gibi, bilgisayar ortamında başka dokümanlar da hazırlanır ve projeksiyon aleti yardımıyla karşıya yansıtılır. Görsel olarak

³⁵ Tecvid öğretimiyle ilgili başka metotlar için bkz. Yılmaz, Kur'an Öğretiminde Temel İlkeler, s. 17-18.

³⁶ Kaynak Tecvid Kitapları için bkz. EK—9.

her bir konu hoca tarafından anlatılır. Hoca anlatımını bitirdikten sonra, ikişerli öğrenci grupları oluşturularak konuyu birbirlerine anlatmalarını söyler. Daha sonra anlaşılmayan hususun olup olmadığını sorar. Anlaşılmayan yerler varsa onları izah eder. Birkaç öğrenciye sorular sorularak anlaşılıp anlaşılmadığını test eder. Sonra Kur'an'dan bir sayfa açarak anlattığı konuyla ilgili o sayfada geçen kuralları öğrencilerle birlikte tespit etmeye çalışır. Öğrenilen tecvid kurallarının geçtiği kelimeler üzerinde tecvid tahlilleri yapılır. Mesela, bir yerde ihfa var denilmişse, orada ihfanın nasıl gerçekleştiği sorulur, sonra ihfanın tarifini yapması ve ihfa harflerini ezberden söylemesi istenir. Yine bir Râ harfi geçmişse onun ince mi yoksa kalın mı okunacağı, niçin sorusuyla sorulur.

Sayfa üzerinde tecvid tahlilleri çalışması yapılacaksa, önce Hoca bir-iki ayetin tahlilini yapar, sonra sınıf listesini eline alır, sırayı gözetmeksizin, bir öğrenci belirleyerek onun gelinen ayetten itibaren tecvid tahlili yapmasını ister. Teker teker o ayette geçen tecvid kurallarını sebepleriyle birlikte teşhis etmesini söyler. Var olan tecvid kuralını söylemeden geçerse, hoca ondan sözü alıp hemen bir başkasına söz vererek o kuralı bulmasını ister. Bilemeyen öğrencileri geçerek bir başkasına yönelir. Öğrencilerden kimse bilemezse bu takdirde bizzat hoca söyler.

Bütün tecvid kuralları anlatıldıktan sonra öğrencilerin Tecvid konusundaki seviyelerini tespit için şöyle bir uygulama yapılır: Kelimelerinde Tecvid kurallarının yoğunluklu olarak yer aldığı gözlemlenen bir sayfanın Kur'an'dan fotokopisi çektirilir. Her bir öğrenciye dağıtılır. Sonra her bir tecvid kuralına bir rakam verilir. Rakamlandırılmış tecvid kurallarının listesi³⁷ tahtaya yazılır veya projeksiyon aleti ile karşıya yansıtılır. Öğrencilere, o rakamlara bakarak tecvid kurallarının bulunduğu kelimenin altına ilgili rakamların yazılması söylenir. Yarım saatlik bir süre verilir ve bu süre hoca tarafından başlatılır. Bir yarış havası içerisinde hoca ve öğrenciler kuralın geçtiği kelimenin altına o kuralın rakamını yazarak sayfayı tamamen incelerler. Süre dolduktan sonra hoca, öğrencilere, inceledikleri fotokopiyi yanındaki arkadaşıyla değiştirmelerini söyler. Bundan sonra hoca kendisinin yaptığı çalışmayı esas alarak baştan itibaren her bir kelimedede geçen kuralları rakamlarıyla birlikte sınıfa açıklar ve aynı yerlere aynı rakamların yazılıp yazılmadığını takip etmelerini ve doğrulara (+) işareti koymalarını ister. Kontrol işi tamamlandıktan sonra öğrencilerin ellerindeki fotokopideki (+) işaretlerini saymaları söylenir. Böylece her öğrenci tecvid kurallarını teşhis konusundaki seviyesini öğrenmiş olur. Ayrıca tecvid tahlili yapma ve kuralları kolayca tespit etme melekesi hızlı bir şekilde gelişmiş olur. Başarılı öğrenciler sınıf ortamında tebrik edilir ve hoca tarafından kitap vs. hediyesi ile ödüllendirilebilir.

³⁷ Bkz. (EK-8:TECVİD KURALLARINI TESPİT FORMU)

Zoraki öğrenilen ve tekrar edilmeyen kuralların kısa sürede unutulması kaçınılmaz olduğu için sık sık tecvid tahlili yaptırılması gerekir.

6- Meal Derslerinin İşlenişinde İzlenecek Yöntem

*a- Kur'an Okuma Dersinde Mealin Yeri:*³⁸

Kur'an, Allah tarafından insanlar için hidâyet, rahmet, öğüt ve şifa kaynağı olmak üzere Hz. Peygamber (sav)'e Arapça olarak vahyedilmiş son ilâhî kitaptır.³⁹ Bu kitabın Arapçanın gramer kurallarına, fonetiğine ve tecvid kâidelerine göre doğru bir şekilde okunması gerekir. Ancak okumak gaye değildir. Okumak; anlamak, tefekkür /iman ve amelden oluşan dört basamaklı merdivenin ilk basamağını oluşturur. Okumak, anlamaya, anlamak tefekkür ve imana, iman ise amele götürür. Amel de ihlaslı yapılırsa bir değer ifade eder. Bu yüzden basamakları birbirinden ayırmak, yukarıda belirttiğimiz Kur'an'ın gönderiliş gayesine uygunluk arz etmez.

İlahiyat fakültelerinde sözünü ettiğimiz her bir basamakla alakalı, Kur'an Okuma ve Tecvîd, Arapça, Tefsir, Hadis, Kelam, fıkıh, Tasavvuf ve İslam felsefesi gibi dersler yürütülmektedir. Bunlardan Kur'an Okuma ve Tecvîd derslerinin ana çatısını ilk basamak olan lafızların okunması teşkil eder. Lafızların ifade ettiği manalar ve onların yorumu ise esas itibariyle Tefsir dersini ilgilendirir.

Bununla beraber mealin Kur'an dersini ilgilendiren yönleri de vardır. Her şeyden önce bu dersi okuyan ve okuduklarını anlayan bir ilahiyatçı da Kur'an'ın gönderiliş amacına uygun olarak onun, hidâyet, rahmet, öğüt ve

³⁸ Bilebildiğimiz kadarıyla Türkiye'deki ilahiyat fakültelerinin büyük çoğunluğunda Kur'an dersi müfredatlarında "Meal"e yer verilmemektedir. (Bkz. Çollak, Fatih, "İlahiyat Fakültelerinde Lisans Düzeyinde Kur'an Dersi Müfredâtı ve Hedefleri Üzerine Bazı Mülâhazalar" başlıklı Tebliğ. Bu Tebliğ, 16-17 Nisan 2011 tarihlerinde İstanbul'da Ensar Vakfı merkezinde, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kur'an-ı Kerim Okuma ve Kıraat İlmi Ana Bilim Dalı koordinatörlüğünde; "Ensar Vakfı", "Değerler Eğitimi Merkezi" ve "Kur'an 1400 Platformu" ile ortaklaşa düzenlenen, "Kur'an ve Kıraat Eğitimi Müfredat Çalıştayı" için hazırlanıp sunulmuştur.) Bu tebliğ incelendiğinde meale yer verilmediği görülecektir. Ancak Ürdün'de ilkokullar için hazırlanmış Kur'an Öğretim programında bile meale yer verildiği görülmektedir. Nitekim programın amaçları sayılırken 2. Maddede şöyle denilmektedir: "Âyetlerin anlaşılması ve manalarının düşünülmesi. Bu hedef, okuyucunun, okuduğunu anlayan, âyet ve sûrelerin manalarını idrak eden biri olabilmesi için, Kur'an'ın tek tek (münferid) kelime ve bileşik (cümle halindeki terkihi) ifadelerinin anlamlarının bilinmesini gerektirir. Bu takdirde o kimse, Yüce Allah'ın aşağıdaki âyet (meâl)leriyle kastettiği şeyin bilincinde olacaktır: "Kur'an'ı düşünmezler mi? Yoksa kalpleri kilitli midir?" "Kur'an'ı öğüt almak için kolaylaştırdık. Hani ibret alan yok mu?" (Bkz. Hasan, Ömer Halil, (çev. Yusuf Alemdar), *Kur'an-ı Kerim Öğretimi*, Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, c. VIII/1, Sivas, Haziran, 2004, s.271.)

³⁹ Bkz. Bakara, 2/ 2 ; A'râf, 7/ 203; Yûnus, 10/57; Nahl, 16/89; İsrâ, 17/82.

şifasından faydalanarak⁴⁰ hem kişisel dünyasında hem de meslekî hayatında bundan azami derecede istifade edecektir.

Okunacak veya ezberlenecek bölümün mealinin bilinmesinin, bu genel amacın yanı sıra özel olarak da bir takım faydaları vardır: İlk olarak kişiye ezberleme kolaylığı sağlar. Arapça sayesinde okuduğu kısımların manasına vâkıf olan bir kimse, lafızla mana arasında ilişki kurarak Kur'an'ı daha kısa sürede ezberleme kolaylığına ulaşır. Ayrıca ezberini tekrar ederken hatırlayamadığı yerleri mana yardımıyla hatırlayabilir. Ancak burada şu hususa dikkat etmek lazımdır: Meal ezberleme kolaylığı sağlar. Ezberledikten sonra ise manayı düşünmeden de okuyor olmak gerekir. Aksi halde ezber, hâlâ mealle irtibatlı olarak onun desteği ile düşünme düşünme okunabiliyor ise bu durum, ezberin sağlam olmadığı anlamını taşır. Çünkü mana gidince lafız da gider. Bu yüzden manayı düşünmeden okuyacak hale gelmek ve bunun için de çok tekrar etmek gereklidir.

Mealın Kur'an dersini ilgilendiren ikinci yönü, *vakıf*⁴¹ ve *ibtida*⁴² ile alakalıdır. Kur'an okuyan kimse şayet okuduğu ayetlerin manalarına vakıf ise, mana bütünlüğüne göre uygun bir yerde durur ve yine manayı göz önünde bulundurarak uygun bir yerden başlar. Manaya vukûfiyeti olmayan bir okuyucu, nefesi yetişmediği zaman nerede durup nereden başlayacağını bilemediği için mana değişikliğine yol açabilir.⁴³

⁴⁰ Kur'an'ın okunması ve manasının anlaşılması ile ilgili geniş bilgi için bkz. Fırat, Yavuz, "Kur'an'ı Kerim'i Okuma, Ezberleme ve Anlamını Öğrenme Üzerine", bilimname, Kayseri, XXII, 2012/1, s.28-32.

⁴¹ İbnü'l- Cezerî, *Neşr*, I, 238; Eşmûnî, Ahmed b. Muhammed Abdulkerîm, *Menâru'l-Hüdâ fî Beyân-i'l- Vakfî ve'l-İbtidâ*, Dâr'u- Sahâbe, Tantâ, 2008, s.19. Temel, Nihat, *Kur'an Kıraatında Vakf ve İbtidâ*, İFAV, İstanbul, 2014, s.41-43.

⁴² Hüdühüd, Hamdî Salâh, *Mustalahâtü İlmî'l- Kıraât fî Dav'i İlmî'l- Mustalahî'l- Hadîs*, Dârü'l- Besâir, Kahire 2008, II, 938; Temel, *Kur'an Kıraatında Vakf*, s. 44.

⁴³ Bu konuda iki tane can alıcı misal vermek gerekirse; bir tanesini daha bu Cuma namaz kıldığım bir caminin imamının okuyuşunu örnek verebiliriz. Bilindiği üzere her Cuma günü hatipler tarafından Nahlsüresinin 90. Ayeti okunarak hutbeye son verilmektedir: *إِنَّ اللَّهَ بِأَعْدَالٍ وَالْإِحْسَانَ وَإِيتَائِي ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَتْلُوهُ عَن تَذَكُّرُونَ الْفَخْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ* "Şüphesiz Allah, adaleti, iyilik yapmayı, yakınlara yardım etmeyi emreder; hayâsızlığı, fenalık ve azgınlığı da yasaklar. O, düşünüp tutasınız diye size (böyle) öğüt verir." Hatiplerin büyük çoğunluğu ayeti makamla okumakta ve nefesi yetişmediği için *وَيَتْلُوهُ* kelimesi üzerinde durmakta ve geriden alırken yine bu kelimedden başlangıç yapmaktadırlar. *وَيَتْلُوهُ* kelimesi üzerinde durulunca ayetin manası şu şekle çevrilmiş olur: "Şüphesiz Allah, adaleti, iyilik yapmayı, yakınlara yardım etmeyi emreder ve yasaklar."

İkinci misal de Mâûn sûresinin 4. ayetinde durup, 5. ayetini okumadan kıraate son verme meselesidir:

* *فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ * الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ* "Yazıklar olsun o namaz kılanlara ki, onlar namazlarını ciddiye almazlar." Görüldüğü üzere aslında iki ayet birlikte bütün olarak bir mana ifade etmektedir. Eğer iki ayeti birlikte değil de tek olarak okuyup, "nasıl olsa zamm-ı süre olarak en az üç ayet sınırını bir fazlasıyla bile aştık" diyerek bu şekilde rükûa eğildiğimizi düşünelim. Bu durumda en son; "Yazıklar olsun o

Mealın Kur'an dersi ile üçüncü irtibatı, *Raf-i savt* ve *haf-d-i savt*⁴⁴ denilen kurala uygun okumayı sağlamasıdır. Bu kural gereği mesela azap ayetlerinin kısık, rahmet ayetlerinin ise yüksek sesle okunması gerekir. Kur'an okuyan kimse okuduğu ayetlerin manasını bilmeli ki, bu kurala uygun okuyabilsin. Aksi takdirde tamamıyla aksi bir okuyuş sergilemesi mümkündür. Ayrıca İlahiyat öğrencisi, mezun olduktan sonra potansiyel bir müftü, vaiz ve imamdır. Resmi görev alsın ya da almasın halk ondan bu görevleri icra etmelerini bekler. Gerek vaaz ve hutbe iradında gerekse hiç beklemediği bir anda kendisinden sohbet etmesi istenildiğinde konuşmalarında bol bol ayetlere ihtiyaç duyacaktır. İşte Kur'an derslerinde mealleriyle beraber ezberlemiş olduğu ayet ve sureler, onun bu ihtiyacını peşinen karşılamış olacaktır.

b- Kur'an Derslerinde Meal Öğretiminde Yöntem:

İdeal manada Kur'an'ın tamamının mealinin öğrenilmesi arzu edilen bir durum ise de bunu, ders saatleri içerisinde gerçekleştirmek imkânsızdır. "Tamamına ulaşılabilen şeyin, tamamı terkedilmez" kâidesince, özellikle programda yer alan ezber bölümlerinin mealinin öğrenilmesine ağırlık verilir. Ders saatleri kısıtlı olduğu için, meale uzun uzun vakit ayrılmaz. Ödev verilerek öğrencilerden kelime mealli eserlerden de⁴⁵ faydalanarak öğrenmeleri istenir. Hoca ders saatleri içerisinde anlaşılması zor olan ayetler varsa onları izah eder. Dersi meale ve Tefsire boğmaz. Tefsir hocalarıyla işbirliği yapılarak Kur'an dersinde ezberletilen bölümlerin tefsir dersi programına alınması sağlanarak da meal öğretimi yapılabilir. Nitekim Kur'an öğretim programında meale de yer verilmiş olması zaman zaman tartışma konusu olabilmekte ve Tefsir dersinin alanına bir müdahale olarak görülebilmektedir. Disiplinler arası korelasyon sağlandığı ve Tefsir derslerini yürüten öğretim elemanlarıyla işbirliği yapılarak Kur'an dersinin ihtiyaç duyduğu meal, Tefsir derslerince karşılandığı takdirde sorunun çözümlenmesi ve bu tür tartışmaların son bulması mümkündür

F- ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

1- Sınavların Yapılış Usulü

Sınavlar komisyon tarafından sözlü olarak yapılır. Kur'an derslerinin tabiatı gereği, sınavlarının sözlü yapılması,⁴⁶ fakülte yönetimince ilan

namaz kılanlara" diyerek okuyuşumuza son vermiş oluruz. Bu yüzden Kur'an okuyan bir kimsenin bu tür yanlışlara düşmemesi için, okuduğu veya ezberlediği ayetlerin manasına vâkıf olması gerekir. Eğer vâkıf olmazsa bu tür hatalara düşme riski çok olur.

⁴⁴ Kısacası, ifade ettiği manalar göz önünde bulundurularak yerine göre mesela rahmet ayetlerini okurken sesin yükseltilmesi, azap ayetlerini okurken de ses tonunun düşürülmesi şeklinde ifade edilen bu kavramlar için bkz. Karaçam, *Kur'ân-ı Kerîm'in Faziletleri*, s. 532-536.

⁴⁵ Mesela, Hayrat Neşriyat İlim Araştırma Heyeti, *Kelime Mealli Kur'an*, Isparta-2010.

⁴⁶ Sınavların sözlü olarak yapılması nedeniyle sınavı yapan hoca günlerce yerinde oturmak zorunda ve hareketsiz kalacağı için sağlığını da göz önünde bulundurmalı ve

edilen tarih ve saatler içerisinde sınavın yapılıp bitirilmesini neredeyse imkânsız kılar. Bu yüzden sınav saatlerinin kâğıt üzerinde yazılı olmasına değil, uygulanabilir olmasına dikkat edilmelidir. Dolayısıyla İmtihan salonu önünde kalabalıkların oluşmaması için imtihan günleri ve öğrenci sayısı da göz önünde bulundurularak ders hocası tarafından her bir öğrenciye ayrı bir imtihan saati belirlenir ve önceden ilan edilir.⁴⁷ (Böylece öğrenci kapıda beklemesini ve gürültü önlenmiş olur. Kul hakkına ve zaman kaybına da neden olunmaz.)

İmtihan salonuna iki kişi alınır. Birisi imtihan olurken diğeri hazırlanır. Sınavını tamamlayan çıkar, zaman kaybı olmaması için bir başkası onun yerine içeri girer. Özellikle teorik Tecvid ve mealle alakalı sorulan soruları birisi bilemediğinde hoca hemen diğer öğrenciye aynı soruyu yönelterek sınavı hızlandırmış ve vakit kazanmış olur. Sınav sırasında ikinci kişi, birincinin sınavda yaşadıklarından olumsuz etkilenerek olursa bu durumu göz önünde bulundurularak o anda sınav yapmayıp, dışarı çıkması ve kendisini sınav için hazır hissedince tekrar gelmesi söylenir.

İmtihan edilecek öğrenciye önce yüzünden Kur'an okutularak seviyesi belirlenir. Hoca, öğrencinin programda belirtilen o döneme ait sorumlu olduğu yüzünden okuma sayfalarından birisini belirleyerek o sayfayı okumasını ister. Sayfayı belirlerken, öğrencinin seviyesini ölçecek özellikleri barındıran bir sayfa olmasına özen gösterilir. Mesela, tecvid kurallarının yoğunlukta olduğu, kalın ve ince harflerin çok geçtiği bir sayfanın olmasına dikkat edilir. Öğrenci istiâze ve besmele çekerek okumaya başlar. Hoca, öğrencinin durumuna göre, hataları hemen söylediği gibi, öğrencinin hata çıkınca moralinin bozulduğunu hissederse, yaptığı hataları imtihan tutanağına not eder. Okuması tamamlandıktan sonra söyler.

Hoca öğrencinin yüzüne okumasını değerlendirirken aşağıdaki hususlara uygun okuyup okumadığını göz önünde bulundurur:

a) Bütün harfleri mahrecinden çıkarabiliyor mu? b) Harekeleri doğru okuyor mu? c) Vakıf ve vasl kurallarına riâyet ediyor mu? d) Med kurallarına ve miktarlarına uyuyor mu? e) İhfa, izhar, gunne, idğam vs. gibi diğer tecvid kurallarını uyguluyor mu? f) Râ harflerinin kalın ince ayırımına dikkat ediyor mu? g) Edâ -sadâ katarak makamla okuyor mu? h) Kekelemeden, takılmadan serî olarak okuyabiliyor mu?

Kur'an'ı yukarıdaki kriterlere uygun olarak yüzünden düzgün okumak, diğer kategorilerin değerlendirilmeye alınması için baraj kabul edilir. Ezber, tecvid ve mealden oluşan diğer kategorilerin

oturacağı koltuğu veya sandalyesi rahat olmalıdır. İmtihana belli aralıklarla ara vermeli, dinlenmeli, vücudunu rahatlatmalı, gıda ihtiyacını karşılamayı ihmal etmemelidir.

⁴⁷ Bu konuda Ek- 4: "İmtihan Tarih ve Saatleri Listesi" örnek alınabilir.

değerlendirilmesi, bu barajın aşılmasına bağlıdır. Bununla beraber sadece Kur'an'ı yüzünden düzgün okuyor olmak başarılı sayılmak için yeterli olmaz. Başarılı olmak için her bir ketegoriden belli bir seviyeye gelmiş olması göz önünde bulundurulur. Mesela, teorik tecvid bilgisi hiç olmayan, meali hiç bilmeyen, her dönem için belirlenen ezberlerden eksiği olan, ezberleri sayısal olarak tam olsa da niteliksel olarak lahn-ı celi derecesinde hatalı ezberlemiş olan kimseler de başarısız sayılırlar.

Hoca yukarıdaki kriterlere göre öğrencinin durumunu, hatalarını "Sınav Tutanağı"na⁴⁸ kaydeder ve "Sınav Değerlendirme Formu"ndaki⁴⁹ not baremlerine göre yüzüne okuma notunu belirler.

Hoca, öğrenciyi ezberlerden imtihan ederken, imtihan öncesi dinlediği ve üzerine işaret koyduğu ezberlerin yer aldığı fotokopiyi öğrenciden ister. Önce ezberleri unutmadığından emin olmak için değişik yerlerden okutur. Sonra işaretli olan hataların bulunduğu yerlerden okutarak hataları düzeltip düzeltmediğini anlamaya çalışır. Ezberini unutmuş, hatalarını düzeltmemiş olan bir öğrenciyi doğrudan başarısız sayar. Diğer alanlardaki bilgisine göre geçme notunun altında öğrenciye bir not takdir eder. Her halükarda durumu "sınav tutanağı"na kaydeder.

Hoca öğrencinin **tecvid** bilgisini üç şekilde ölçer. Birincisi, yüzünden veya ezberden okuturken tecvid kurallarını tatbik edip etmediğini izler. Eksik ve hatalı olanları "sınav tutanağı"na kaydeder. İkincisi, yüzünden okuttuğu sayfanın belli bir bölümünden itibaren tecvid tahlili yapmasını ister. Öğrencinin tecvid kurallarının geçtiği yerleri isimleriyle birlikte tespit edip edemediğini ölçer. Teşhis edemediği kuralları sınav tutanağına kaydeder. Üçüncüsü, eğer kurallar okunan yerde geçmiyorsa, bazı Tecvid kurallarını teorik olarak anlatıp anlatamayacağını ölçmek için, sorular sorarak cevaplamasını ister. Mesela, ihfayı tarif et! Medd-i Muttasılın hükmü nedir? Nâkıs idğam nasıl olur? Vakf-ı Lâzım ne demektir? Harflerin mahreç bölgelerini söyle! Tecvidin tarifini yap! Sükûn-i lâzımlı medd-i lîn'in hükmü nedir? Ravm niye kasr ile yapılır? Şemsî harfleri say! Zamir ne zaman uzatılır? Lafzatullah'da kaç tecvid kuralı vardır? vb. teorik bilgiler sorar. Aldığı cevaba göre not takdir eder. "Sınav Değerlendirme Formu"na notunu yazar. Eksikliklerini de "Sınav Tutanağı"na kaydeder.

Hoca, öğrencinin **meal** alanındaki bilgisini ölçerken iki yol izler. Birincisi, ezberlerini dinlerken okumasını istediği kısmı yeterli görüp başka bir yerden daha okumaya geçmeden önce ilk okuttuğu yerlerden bir ayetin mealini söylemesini ister. İkincisi, âyetlerin durumuna göre bazen ayetin tamamının bazen de içerisinde geçen bir kelimenin ne anlama geldiğini sorar. Aldığı cevaplara göre bir not takdir edip, "Sınav Değerlendirme

⁴⁸ Bkz. EK:5

⁴⁹ Bkz. EK:6

Formu"na notunu yazar. Mealle ilgili öğrencinin durumunu da "Sınav tutanağı"nda belirtir.

Yüzünden (40 p.), Ezberden Okuma (35 p.), Ezber Bölümlerinin Meâli (15 p.) ve Torik Tecvid Bilgisi (10. P.) alanlarında sınava tabi tutulan ve dersten başarılı olma kriterlerini yerine getirmiş olan bir öğrencinin başarı notu, her bir kategoriden aldığı notların aritmetik toplamından elde edilir.

Hoca sınavını tamamlamış öğrenciye, hatalarını ve bunları telafi etmek için ne yapması gerektiğini izah eder. Dersten başarısız olan bir öğrencinin o halet-i rûhiye içerisinde nasıl bir tepki göstereceği belli olmadığı için başarı notunu söylemez. O sınıfa ait bütün öğrencilerin imtihanı bittikten sonra toplu olarak, üniversitenin sınav sonuç otomasyon programında notları ilan eder.

Dersten Başarılı Olma Kriterleri:

Kur'an Okuma ve Tecvid derslerindeki öğrenci başarısı, aşağıda belirlenen 4 ana kategoride istenilen kriterlere göre 100 puan üzerinden değerlendirilir:

A- YÜZÜNDEN OKUMA (40 puan)

Aşağıdaki hususlara dikkat ederek yüzünden Kur'an okuma, diğer kategorilerin değerlendirilmesi için bir barajdır. Bu barajı aşamayanlar direkt olarak başarısız sayılırlar:

- Bütün harfleri mahrecinden çıkarmış olmak.⁵⁰ (10 p.)
- Harflerin harekesini doğru okumak. (5 p.)
- Vakıf ve vasl kurallarına uygun olarak okumak (5 p.)
- Medd-i muttasıl ve medd-i lâzım'ı en az iki, diğer medleri en az bir elif miktarı uzatarak okumak (5 p.)
- İhfa, izhar, gunne, idğam vs. gibi diğer tecvid kurallarına uygun olarak okumak (10 p.)
- Edâ –sadâ katarak makamla okumak⁵¹ (5 p.)

B- EZBERDEN OKUMA (35 puan)

a) Ezber kısmının barajı, yüzünden Kur'an okurken dikkat edilmesi gereken hususlara uygun olarak ezber yapmış olmak. (20 p.)

b) İstenildiğinde ezber yerini *tahkik*, *tedvîr* ve *hadr* usullerinden birisiyle takılmadan serî olarak okuyabilmek.⁵² (15 p.)

⁵⁰ Bütün harflerin mahreçlerinden çıkarılması esastır. Öğrenci bir harfi mahrecinden hiç çıkaramıyorsa, Kur'an da o harfin geçtiği sayı kadar hata yapacağı ve mana değişikliğine sebep olabileceği için otomatik başarısız sayılır. Ancak dikkatsizlik sonucu mahreç hatası yapmışsa ve ikaz edildiğinde düzeltebiliyorsa bu durumda her mahreç hatası için 2 puan kırılır.

⁵¹ Kur'an okurken sesi güzelleştirmek Hz. Peygamberin emridir. Bkz. Suyûtî, Celâlüddîn Abdurrahman, *el-İtkan Fî Ulûmi'l-Kur'ân*, Şirketü Mektebeti ve Matbaati Mustafa el-Bâbî el-Halebî ve Evladihî, Mısır, 1978, I,141.

C- *TECVİD* (10 puan)

Tecvid kurallarını teorik olarak açıklamak: Yüzüne okuduğu bir sayfada, “şuradan itibaren şuraya kadarki bölümde geçen tecvid kurallarının ne olduğunu gerekçeleri ile birlikte söyle” denildiğinde oralarda hangi tecvid kuralı geçiyorsa ismini söyleyebilmeli ve tecvid tahlili yapabilmelidir. Mesela, Meddi muttasıl olan bir yerde bu kuralın nasıl gerçekleştiğini açıklayabilmeli, “hükmü nedir?” sorusu sorulduğunda hükmünü de söyleyebilmelidir. Kısacası o tecvid kuralını bilmeyen bir kimseye bütün yönleriyle anlatabilmelidir.

D- *MEAL* (15 puan)

- a) Ezberden okunan kısımların toplu manasını vermek (10 p.)
- b) Ezberden okunan kısımların kelime anlamını vermek (5 p.)

SONUÇ VE ÖNERİLER

İlahiyat fakültelerinde 8 dönemde yürütülmekte olan Kur’an Okuma ve Tecvid dersleri için önerilen bu öğretim programı, Erciyes Üniversitesi ilahiyat fakültesinde büyük oranda uygulaması yapılmış olması yönüyle tecrübe edilmiş bir program özelliğini taşımaktadır. Bu çalışmada öğretim programının genel amaçları, hedefleri, yöntem ve teknikleri, ünite ve konuları, sınavların yapılış şekli ve başarının değerlendirilmesi kriterleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Türkiye’deki ilahiyat fakülteleri çerçevesinde, alanında yapılan ilk kapsamlı çalışma olarak değerlendirilebilecek olan bu öğretim programının, ilk olması münasebetiyle eksikliklerinin olacağı muhakkaktır. Bir örnek veya öneri sadedinde hazırlanıp kamuoyunun görüşlerine sunulan bu çalışmayla, ilahiyat fakültelerinde Kur’an derslerini yürüten öğretim elemanları ile eğitimcilerin bir araya gelerek bu program örneğini irdelemelerine ve eksikliklerini ikmal ettikten sonra ilahiyat fakültelerinin tamamında yürütülen bir program haline getirmelerine zemin hazırlanmış oldu.

Yapılan bu çalışma, dikkatlice incelendikten sonra da anlaşılacağı üzere, yaklaşık 20 yıldır Kur’an eğitim ve öğretimi ile uğraşan birisinin tecrübeleri ve bilgi birikiminin bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Yaşı ve hizmet yılı ne olursa olsun, kendisini yeterli gören bir kimse, Alak sûresinin 6 ve 7. Âyetlerinde; “*Hayır, kendisini müstağnî saymak suretiyle insan gerçekten haddi aşmıştır*” şeklinde belirtilen ilâhî beyanın kapsam alanına gireceği kanaatini taşıyacak olursa, kendisini sürekli yenilemek ve geliştirmek zorunda hissedecektir. Program ne kadar mükemmel olursa olsun, programın başarısının, onu uygulayacak öğretim elemanının

⁵² Bazı öğrenciler hızlı ya da tam tersi ağır okuyarak ezber yapmaktadırlar. Onlara alıştıklarının tersi bir okuma teklif edildiğinde takıldıkları ve okuyamadıkları görülmektedir. Bu duruma düşmemeleri için onlardan ezberlerini hızlı, orta ve yavaş okuyacak şekilde yapmalarını sağlanacaktır.

gayretine ve başarısına bağlı olduğu da tartışılmaz bir gerçektir. Bu sebeple Kur'an derslerini yürütecek kimseler,⁵³ resmî mesâî saatlerinin dışında Kur'an eğitimine gönüllü olarak vakit ayırdıklarında, işlerini ibadet neşesi içerisinde severek yaptıklarında, yürüttükleri dersin Allah'ın kelamı olduğunun bilinci içerisinde hareket ettiklerinde ve rızâ-i Bârî'yi her şeyin üstünde tuttuklarında programda eksiklik olsa bile neticesi başarılı ve hayırlı olacaktır.

KAYNAKÇA:

- ABDULGAFFÂR HÂMİD HİLÂL, *Tecvîdü'l- Kur'âni'l- Kerîm min Manzûri İlmî'l- Esvâti'l- Hadîs*, Mektebetü'l- Âdâb, Kâhire, 2008.
- ADIGÜZEL, Mehmet, "Kur'an Öğretim Metotları ve Öğreticilik Vasıfları", Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Yıl, 2003, Sayı, 19.
- ÇOLLAK, Fatih, Kur'an-ı Kerim Dersi Müfredatı ve Öğretim Teknikleri, İmam Hatip Liselerinde Eğitim ve Öğretim, Dem Yayınları, İstanbul, 2005.
- _____, Fatih, Kur'an-ı Kerim Öğretim Teknikleri, 24.02.2008. (<http://www.kurankurslari.com/?go=icerik&id=40>)
- _____, Fatih, "İlahiyat Fakültelerinde Lisans Düzeyinde Kur'an Dersi Müfredatı ve Hedefleri Üzerine Bazı Mülâhazalar" İstanbul, 2011.(Bu Tebliğ, 16-17 Nisan 2011 tarihlerinde İstanbul'da Ensar Vakfı merkezinde, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kur'an-ı Kerim Okuma ve Kıraat İlmî Ana Bilim Dalı koordinatörlüğünde; "Ensar Vakfı", "Değerler Eğitimi Merkezi" ve "Kur'an 1400 Platformu" ile ortaklaşa düzenlenen, "Kur'an ve Kıraat Eğitimi Müfredat Çalıştayı" için hazırlanıp sunulmuştur.)
- EŞMÛNÎ, Ahmed b. Muhammed Abdülkerîm, *Menâru'l-Hüdâ fî Beyân-i'l- Vakfi ve'l-İbtidâ*, Dâr'u- Sahâbe, Tantâ, 2008.
- FIRAT, Yavuz, "Kur'an'ı Kerim'i Okuma, Ezberleme Ve Anlamını Öğrenme Üzerine", bilimname, Kayseri, XXII, 2012/1, 7-33.
- HASAN, Ömer Halil, (Çev.Yusuf Alemdar), *Kur'an-ı Kerim Öğretimi*, Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat fakültesi Dergisi, c. VIII/1, s. 261-291, Haziran, Sivas. 2004.
- HAYRAT NEŞRİYAT İLİM ARAŞTIRMA HEYETİ, *Kelime Mealli Kur'an*, Hayrat Neşriyat, Isparta-2010.
- HÜDHÜD, Hamdî Salâh, *Mustalahâtü İlmî'l- Kırâât fî Dav'i İlmî'l- Mustalahi'l-*

⁵³ Kur'an dersini yürütecek kimsede aranan vasıflar için bkz. Adıgüzel, Mehmet, Kur'an Öğretim Metotları ve Öğreticilik Vasıfları, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Yıl, 2003, Sayı, 19, s. 202-204.

Hadîs, Dâru'l- Besâir, Kahire 2008, I-II.

İBN CEZERÎ, Şemsüddîn Ebu'l- Hayr Muhammed, *en-Neşr fi'l- Kırâati'l-Aşr, I, II* Mısır, trz.

KARAÇAM, İsmail, *Kur'ân-ı Kerîm'in Faziletleri ve Okunma Kâideleri*, Marmara İlahiyat fakültesi Yayını, İstanbul 1984.

MADAZLI, Ahmet, *Tecvîd İlmi*, Erc. Ün. Yayını, No:70, Kayseri.

MEHMET SÂLİH, *Tecvîdü'l-Muhît*, İzmir,1329.

MOLLA ALİYYÜ'L KÂRÎ, Ebü'l Hasen Nureddin Molla Ali bin Sultan Muhammed el-Herevî, el- Minehu'l- Fikriyye Şerhu'l- Mukaddimetü'l- Cezeriyye, el-Mektebetü'l- Asriye, Sayda-Beyrut, 2006.

SAÇAKLIZÂDE, Muhammed b. Ebî Bekir el- Mar'aşî (ö. 1145/1732), *Cühdü'l-Mukill*, Vilayet Matbaası, Konya, 1872.

SUYÛTÎ, Celâlüddîn Abdurrahman, el-İtkan Fî Ulûmi'l-Kur'ân, Şirketü Mektebeti ve Matbaati Mustafa el- Bâbî el-Halebî ve Evladihî, Mısır, 1978, I-II.

TEMEL, Nihat, *Kur'an Kıraatında Vakf ve İbtidâ*, İFAV, İstanbul, 2014.

TETİK, Necati, "*Kur'an Tilâvetinin veya Kıraat İlminin Öğretilmesi Usûlleri*", Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 9. sayı, Erzurum, 1990, s. 239.

ŞAHİN, Hatice, *İslam Kültür Tarihinde 'Kur'ân Hıfzı' Geleneği ve Günümüzdeki Uygulama Biçimleri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2012.

-----, *Kur'an Öğretiminde Yöntem ve Teknikler*.

(<http://www.diyenet.gov.tr/tr/icerik/kur%E2%80%99an-ogretiminde-yontem-ve-teknikler-yrd-doc-dr-hatice-sahin/7666>)

YILMAZ, Nazif, *Kur'an Öğretiminde Temel İlkeler ve Yöntem-Teknikler*, İstanbul-2012.

(http://dogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2014_06/12055905_kur_an_okuma_teknikleri.pdf)

EKLER:

(Ek - 1: Ezber Planı), (Ek - 2: Ezber Yapma Yöntemi Formu), (Ek - 3: Öğrenci Takip Çetelesi), (Ek - 4: Vize/ Final Tarih ve Saatleri İlan Listesi), (Ek - 5: Sınav Tutanağı), (Ek - 6: Sınav Değerlendirme Formu), (Ek- 7: Derslerin Haftalara Göre Müfredatı), (EK-8: Tecvîd Kurallarını Tespit Formu)) (Ek- 9: Ders Kaynakları), (EK-9: Ders Kaynakları)

EK-1: EZBER PLANI)⁵⁴

ADIM SOYADIM: SINIFIM: NUMARAM: İMZAM:	EZBER PLANIM 1. SINIF II. YARIYIL (BAHAR DÖNEMİ)	
	"EZBER YAPMA YÖNTEMİM" FORMUNU HOCAMA TESLİM EDECEĞİM TARİH	HOCAM TARAFINDAN DİNLEME SONRASI YAPILACAK DEĞERLENDİRME
BAKARA SÜRESİ: 1-5	... /...../ 2015	
BAKARA SÜRESİ: 152- 157	... /...../ 2015	
BAKARA SÜRESİ: 255	... /...../ 2015	
BAKARA SÜRESİ: 285- 286	... /...../ 2015	
HAŞR SÜRESİ: 20-24 /...../ 2015	
DUHA	... /...../ 2015	
İNŞİRAH	... /...../ 2015	
TİN	... /...../ 2015	
ALAK	... /...../ 2015	
KADR	... /...../ 2015	
BEYYİNE	... /...../ 2015	
ZİLZÂL	... /...../ 2015	
ÂDİYÂT	... /...../ 2015	
KÂRİA	... /...../ 2015	
TEKÂSÜR	... /...../ 2015	
ASR	... /...../ 2015	
HÜMEZE	... /...../ 2015	
HOCAM TARAFINDAN HAKKIMDA YAPILAN GENEL DEĞERLENDİRME YÜZÜNE: EZBER: TECVİD: MEAL:		

⁵⁴ Diğer sınıflar için de bu plan örnek alınarak, her döneme ait müfredatta yer alan ezber isimleri yazılarak plan hazırlanacaktır. Çalışmamızın yayınında sayfa kısıtlaması söz konusu olduğu için diğer sınıfların planlarına burada yer verilmemiştir.

(EK - 2: EZBER YAPMA YÖNTEMİ FORMU)

EZBER YAPMA YÖNTEMİ		
ADIM SOYADIM:	SINIFIM:	NUMARAM:
İMZAM:		
EZBERİMİN ADI:	DİNLETTİĞİM TARİH:	
1- Ezberlerimi en geç vize imtihanları bittikten sonraki iki hafta içinde dinletip bitirmek üzere önceden <u>yazılı</u> genel bir plan hazırladım: Evet () Hayır ()		
2- Bu ezberimi planladığım tarihte veriyorum: Evet () Hayır ()		
3- Bu ezberimi yapmadan önce <u>sırasıyla</u> şu işlemleri gerçekleştirdim:		
a- Ezberleyeceğim bölümün önce kelime kelime sonra da bütün olarak mealini öğrendim: Evet () Hayır ()		
b- Ezberleyeceğim bölümü <u>yazılı metni takip ederek</u> , kaset, cd. vs.den en az 10 defa dinledim: Evet () Hayır ()		
c- Önce ayet ayet en az 10 defayüzünden okudum: Evet () Hayır ()		
d- Sonra bütün halinde en az 10 defa yüzünden okudum: Evet () Hayır ()		
e- En az 3 defa tekrar dinledim: Evet () Hayır ()		
f- Kendi okuyuşumun ses kaydını yaptım: Evet () Hayır ()		
g- Ses kaydından kendi okuyuşumu yazılı metne bakarak dinledim: Evet () Hayır ()		
h- Hatalı okuduğum yerleri işaretledim: Evet () Hayır ()		
ı- Hatalı okuduğum yerleri özel olarak en az beş defa tekrar ederek düzelttim: Evet () Hayır ()		
i- 'Kendimce hata kalmadı' dedikten sonra en az iki kişiye yüzünden okuyarak dinlettim: Evet () Hayır ()		
j- Dinlettiğim şahısların bulunduğu hataları düzeltmek için hatalı bölümleri en az beş defa okuyarak düzelttim: Evet () Hayır ()		
k- Ezberleme işlemine, en az iki defa daha dinledikten sonra başladım: Evet () Hayır ()		
l- Ezberimi yaptıktan sonra yanlış ezberleyip ezberlemediğimi tespit için yüzüne en az bir defa daha okudum: Evet () Hayır ()		
m- Hatalı ezberlemediğim kanaatine vardıktan sonra en az bir defa daha yazılı metni takip ederek dinledim: Evet () Hayır ()		
n- Önce <u>tahkik</u> (veya tertil) usulüyle okuyarak ezberimin ses kaydını yaptım: Evet () Hayır ()		
o- Kaydettiğim ezberimi yazılı metne bakarak en az iki defa dinledim: Evet () Hayır ()		
ö- Hatalı olarak ezberlemiş olduğum yerleri işaretledim ve teker teker üzerinde durarak düzelttim: Evet () Hayır ()		
p- Hatamın kalmadığı kanaatine vardıktan sonra <u>hadr</u> usulü ile okuyarak tekrar ses kaydı yaptım:		

Evet () Hayır ()
r- Ses kaydımı önce bir defa yüzüne bakarak dinledim, sonra bir defa da ezbere dinledim: Evet () Hayır ()
s- Hatamın kalmadığı kanaatine vardıktan sonra en az iki kişiye dinlettim: Evet () Hayır ()
ş- Dinlettiğim şahısların tespit ettikleri hataları düzeltmek için hatalı kısımları teker teker en az beş defa gözden geçirdim: Evet () Hayır ()
t- Hatamın kalmadığı kanaatine vardıktan sonra en az iki kişiye tekrar dinlettim: Evet () Hayır ()
4- Ders sorumlusuna gitmeden önce yukarıdaki bütün işlemleri <u>sırasıyla</u> gerçekleştirdim ve bende; 'ezberimde hata kalmadı' kanaati oluştu: Evet () Hayır ()
5- Ders Sorumlusuna Gitmeden Önce Ezberimi Dinlettiğim 1. Şahsın Adı Soyadı: İmzası:
Ezber Hakkındaki Değerlendirmesi:
6- Ders Sorumlusuna Gitmeden Önce Ezberimi Dinlettiğim 2. Şahsın Adı Soyadı: İmzası:
Ezber Hakkındaki Değerlendirmesi:

(EK-3: ÖĞRENCİ TAKİP ÇETESİ)

2014-2015 ÖĞRETİM YILI GÜZ DÖNEMİ 2. SINIF KUR'AN OKUMA VE
TECVİD-III DERSİ ÖĞRENCİ TAKİP ÇETESİ

ADI SOY ADI	İsra 23-40	Mü'minûn 1-17	Nur 30-34.	Yasin-1	Yasin-2	Yasin-3	Yasin-4	Yasin-5	Yasin-6	Mülk-1	Mülk-2	Mülk-3	YÜZÜNE	TECVİD	MEAL
AHMET GÜZEL															
AHMET															
TAHIR															
KASIM KISA															
BÜŞRA GÜNEŞ															
FATMA KARA															
İDRİS BERK															

(EK-4: VİZE/ FİNAL TARİH VE SAATLERİ İLAN LİSTESİ)

2014-2015 ÖĞRETİM YILI BAHAR DÖNEMİ

..... SINIF KUR'AN OKUMA VE TECVİD-II DERSİ VİZE/FİNAL

TARİH VE SAATLERİ

S. No	ÖĞRENCİ NO	ADI SOYADI	TARİH	SAAT
1	1040114464	TUĞBA KOLAY	08.04. 2015 ÇARŞAMBA	09.10
2	1040114520	NEJLA ALTUN	08.04. 2015 ÇARŞAMBA	09.20
3	1040114531	SIFATULLAH ÇİLAĞI	08.04. 2015 ÇARŞAMBA	09.30
4	1040114545	İDAJATE AYOBI	08.04. 2015 ÇARŞAMBA	09.40
5	1040114548	NİGAR ULUSOY	08.04. 2015 ÇARŞAMBA	09.50
6	1040114574	RUKİYE KAKHADZE	08.04. 2015 ÇARŞAMBA	10.00
7	1040114576	YASEMİN KARADAĞ	08.04. 2015 ÇARŞAMBA	10.10
8	1040114587	DURDANE KARSLI	08.04. 2015 ÇARŞAMBA	10.20
9	1040114595	ESRA TUTAK	08.04. 2015 ÇARŞAMBA	10.30
10	1040114599	EKREM SEZEN	08.04. 2015 ÇARŞAMBA	10.40
11	1040114607	AYŞE HİLAL KAYA	09 NİSAN 2015 PERŞEMBE	09.10
12	1040114609	ALİ SERTÇELİK	09 NİSAN 2015 PERŞEMBE	09.20
13	1040114614	FATMA PAMUK	09 NİSAN 2015 PERŞEMBE	09.30
14	1040114636	KASIM TİMURTAŞ	09 NİSAN 2015 PERŞEMBE	09.40
15	1040114660	HATİCE BİLİÇLİ	09 NİSAN 2015 PERŞEMBE	09.50
16	1040114661	ALİ YEŞİL	09 NİSAN 2015 PERŞEMBE	10.00
17	1040114674	HABİBE SARI	09 NİSAN 2015 PERŞEMBE	10.10
18	1040114675	YASEMİN MEHRİ	09 NİSAN 2015 PERŞEMBE	10.20
19	1040114677	ÖMER CAN	09 NİSAN 2015 PERŞEMBE	10.30
20	1040124158	RÜMEYSA KARCI	09 NİSAN 2015 PERŞEMBE	10.40

(EK-5: SINAV TUTANAĞI)

**2014–2015 ÖĞRETİM YILI BAHAR DÖNEMİ KUR'AN
OKUMA VE TECVİD-VI DERSİ**

..... SINIF VİZE VE FİNAL TUTANAĞI⁵⁵

1	1040114611	MUHAMMET KURŞUN Yüzüne: Ezber: Tecvid: Meal:	VİZE NOTU:
1	1040114611	MUHAMMET KURŞUN Yüzüne: Ezber: Tecvid: Meal:	FİNAL NOTU:
2	1040114711	SELMAN ÇETİNER Yüzüne: Ezber: Tecvid: Meal:	VİZE NOTU:
2	1040114711	SELMAN ÇETİNER Yüzüne: Ezber: Tecvid: Meal:	FİNAL NOTU:

⁵⁵ Öğrencinin yaptığı hatalar, ilgili alanın karşısına ayrıntılı olarak yazılır. Mesela, **yüzüne** bölümüne, “hareke hatası yapıyor, gunneleri tutmuyor, medleri çekmiyor, med ekliyor, sad harflerini sîn okuyor, serf okuyamıyor” vs. gibi notlar düşülür.

(EK- 6: SINAV DEĞERLENDİRME FORMU)

E.Ü. İLAHİYAT FAKÜLTESİ KUR'AN OKUMA VE TECVİD DERSİ

İMTİHAN DEĞERLENDİRME FORMU⁵⁶

DERSİN ADI: KUR'AN OKUMA VE TECVİD- : SINIFI: DÖNEMİ:

SINAVIN ADI: VİZE () FİNAL () SINAV TARİHİ: / /

SIRA NO	ÖĞRENCİ NO	ÖĞRENCİ-NİN	YÜZÜNDEN					OKUMA (40p.)		EZBERDEN OKUMA (35 P.)		TEORİK BİLGİ (10 p.)	MEAL (15 P.)	TOPLAM PUAN (100 P.)
			ADI SOYADI	Mahreç (10 p.)	Hareke (5 p.)	Medler (5 p.)	Vakıf-Vasıl- İbtidâ	Diğer Tecvidler	Yüzüne Aranan	Takılmadan Okuma/ Okuma/	Teorik Bilgi			
1														
2														
3														
4														
5														
6														
7														
8														
9														
10														
11														
12														
13														
14														

DEĞERLENDİREN ÖĞRETİM ÜYESİNİN:

ADI-SOYADI:

İMZASI:

⁵⁶ Bu forma öğrencinin her bir bölümden aldığı notlar rakamsal olarak yazılacak, "Sınav Tutanağına ise hatalar ayrıntılı olarak yazılacaktır.

(EK- 7: DERSLERİN HAFTALIK MÜFREDATI)⁵⁷**KUR'AN OKUMA VE TECVİD- III DERSİNİN HAFTALIK MÜFREDATI:**

HAFTALAR	KONULAR
1. HAFTA:	Tanışma - Müfredat Hakkında Bilgiler Yüzünden: İsrâSûresi: 23-30. Âyetler Meal: İsrâSûresi: 23-30. Âyetler Tecvid: TecvidTahlîli: İsrâSûresi: 23-30. Âyetler
2. HAFTA:	Yüzünden: İsrâSûresi: 31-40. Âyetler - 7.Cüz Meal: İsrâSûresi: 31-40. Âyetler Ezber: İsrâSûresi: 23-30. Âyetler Tecvid: TecvidTahlîli: İsrâSûresi: 31-40. Âyetler
3. HAFTA:	Yüzünden: Mü'minûnSûresi 1-17. Âyetler -7.Cüz Meal: Mü'minûnSûresi 1-17. Âyetler Ezber: İsrâSûresi: 31-40. Âyetler Tecvid: TecvidTahlîli: Mü'minûnSûresi 1-17. Âyetler
4. HAFTA:	Yüzünden: Nur Sûresi 30-34. Âyetler -7.Cüz Meal: Nur Sûresi 30-34. Âyetler Ezber: Mü'minûnSûresi 1-17. Âyetler Tecvid: TecvidTahlîli: Nur Sûresi 30-34. Âyetler
5. HAFTA:	Yüzünden: Yasin Sûresi: 1.sayfa - 8.Cüz Meal: Yasin Sûresi: 1.sayfa Ezber: Nur Sûresi 30-34. Âyetler Tecvid: TecvidTahlîli: Yasin Sûresi: 1.sayfa
6. HAFTA:	Yüzünden: Yasin Sûresi: 2.sayfa - 8.Cüz Meal: Yasin Sûresi: 2.sayfa Ezber: Yasin Sûresi: 1.sayfa Tecvid: TecvidTahlîli: Yasin Sûresi: 1.sayfa
7. HAFTA:	Yüzünden: Yasin Sûresi: 3.sayfa - 8.Cüz Meal: Yasin Sûresi: 3.sayfa Ezber: Yasin Sûresi: 2.sayfa Tecvid: TecvidTahlîli: Yasin Sûresi: 3.sayfa
8. HAFTA:	Yüzünden: Yasin Sûresi: 4.sayfa - 9. Cüz Meal: Yasin Sûresi: 4.sayfa Ezber: Yasin Sûresi: 3.sayfa Tecvid: TecvidTahlîli: Yasin Sûresi: 4.sayfa
9. HAFTA:	Yüzünden: Yasin Sûresi: 5.sayfa - 9. Cüz Meal: Yasin Sûresi: 5.sayfa Ezber: Yasin Sûresi: 4.sayfa Tecvid: TecvidTahlîli: Yasin Sûresi: 5.sayfa
10. HAFTA:	Vize İmtihanı
11. HAFTA:	Yüzünden: Yasin Sûresi: 6.sayfa - 9. Cüz Meal: Yasin Sûresi: 6.sayfa Ezber: Yasin Sûresi: 5.sayfa Tecvid: TecvidTahlîli:YasinSûresi: 6.sayfa

⁵⁷ Ders ünite ve konularının Haftalara göre dağılımına örnek olarak Kur'an Okuma ve Tecvid -III dersinin müfredatını ek olarak sunduk. Diğer dersler için de hazırladığımız haftalık programlara, dergideki sayfa sınırlaması yüzünden yer veremedik.

12. HAFTA:	Yüzünden: 10. Cüz Ezber: Yasin Sûresi: 6.sayfa Tecvid: İmâle, Teshil, İhtilas
13. HAFTA:	Yüzünden: 10. Cüz Ezber: Genel Ezber Tekrarı Tecvid: TecvidTahlili: 9. Cüz
14. HAFTA:	Yüzünden: 10. Cüz Ezber: Genel Ezber Tekrarı Tecvid: Tecvid Tahlili:10. Cüz Genel Değerlendirme.

(EK-8: TECVİD KURALLARINI TESBİT FORMU)

TECVİD KURALLARINI TESBİT ÇALIŞMASI

Tecvîd kurallarının her birine bir numara verilmiştir. Kur'an-ı Kerim'den her hangi bir sayfanın fotokopisini çektilererek inceleyiniz ve aşağıda numaralandırılmış olan Tecvid kuralının geçerli olduğu harfin altına numarasını yazınız. Bitirince önce kendiniz sonra da bir başkasına kontrol ettirerek seviyenizi tespit ediniz.

1- MEDD-İ TABİİ	17- İDGÂMI MÜTECÂNİSEYN
2- MEDD-İ MUTTASIL	18- İDGÂMI MÜTEKÂRİBEYN
3- MEDD-İ MUNFASIL	19- İDGÂM-I ŞEMSIYYE MAAL GUNNE
4- MEDD-İ LÂZİM	20- İDGÂMI ŞEMSIYYE BİLÂ GUNNE
5- MEDD-İ ÂRİZ	21- İZHÂR-İ KAMERİYYE
6- MEDD-İ LÎN	22- HUKMÜ'R-RÂ (KALIN)
7- İHFÂ	23- HUKMÜ'R-RÂ (İNCE)
8- İZHÂR(-İ HALKÎ)	24- HUKMÜ'R-RÂ (HEM KALIN HEM DE İNCE)
9- İKLÂB	25- ZAMİR(UZATILIR)
10- İDGÂM MAAL GUNNE	26- ZAMİR(UZATILMAZ)
11- İDGÂM BİLÂ GUNNE	27- KALKALE-İ SUĞRÂ
12- İDGÂM MİSLEYN MAAL GUNNE	28- KALKALE-İ KÜBRÂ
13- İDGÂM MİSLEYN BİLÂ GUNNE	29- KELİME İZHARİ (İZHÂR-İ İZTİRÂRIYYE/İZHÂR-İ KELİME-İ VAHDE)
14- İHFÂ-İ ŞEFEVÎ	30- İZHÂR-İ LÂM-I Fİ'LİYYE
15- İZHÂR-İ ŞEFEVÎ	31- LAFZATULLAH (KALIN)
16- İZHÂR-İ SÂİRİ'L-HURÛF	32- LAFZATULLAH (İNCE)

(EK-9: DERS KAYNAKLARI)

ÖĞRETİM PROGRAMININ İCRASINDA FAYDALANILACAK KİTAPLAR

1. Kur'an-ı Kerim.
2. *Tecvitli Kur'an Dili*, Yakup İskender, İstanbul-2000.
3. *Kur'an-ı Hakîm ve Meal-i Kerim*, H. Basri Çantay, İstanbul-1965.
4. *Kelime Mealli Kur'an*, Hayrat Neşriyat İlim Araştırma Heyeti, Hayrat Neşriyat, Isparta-2010.
5. *Kur'an-ı Kerim'in Faziletleri ve Okunma Kaideleri*, İsmail Karaçam, İstanbul-1984.
6. *Kur'an-ı Kerim'in Nüzûlü ve Kıraati*, İsmail Karaçam, İstanbul-1981.
7. *Kuran Okuma Esasları*, Abdurrahman Çetin, İstanbul-1997.
8. *Kur'ân-ı Kerîm'in Tecvîdi*, Demirhan Ünlü, Ankara, 1993.
9. *Tecvid İlmi*, Ahmet Madazlı, Kayseri-1994.
10. *Tecvid İlmi-Kur'an-ı Kerim Okuma Kaideleri*, Ali Celâleddin Karakılıç, Kayseri-2011
11. *Kur'an Tilâvetinin Kuralları (Tevvîd)*, Yavuz Fırat, Kayseri-2014
12. *Hafız Rivâyetiyle Âsım Kıraatinin Tecvid Kuralları*, Abdullah Benli, Kayseri-2015.
13. *Kur'an Kıraatinde Vakf ve İbtida*, Nihat Temel, İstanbul-2000.
14. *Kıraat ve Tecvid İstılahları*, Nihat Temel, İstanbul-1997.
15. *Asım Kıraatı*, Fatih Çollak, İstanbul-1997.
16. *Kur'an-ı Kerimi En Kısa Yoldan Tecvidli Öğrenme ve Mahreç Tablosu*, Abdullah Benli, Kayseri-2006.
17. *Mahreç Tablosunun Ses Kaydı*, Abdullah Benli, Kayseri-2006.
18. *Hafızlık Tarihi ve Türkiye'deki Yansımaları*, Abdullah Emin Çimen, İstanbul, 2010.
19. *İslâm Kültür Tarihinde Kur'ân Hıfzı Geleneği*, (Basılmamış Doktora Tezi), Hatice Şahin, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012.